

พระพุทธศาสนาในอินเดียใต้

โดย

พระธรรมมรุตตนาเถร

สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา

จัดพิมพ์จำหน่าย

๒๕๒๐

๑/-

คำนำ

การศึกษาประวัติพระพุทธศาสนานี้ เป็นสิ่งที่
เป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชน เพราะทำให้รู้จัก
พระพุทธศาสนาทั้งในแง่วัฒนธรรมและหายนะ ซึ่งเป็น
ประโยชน์ด้วยกันทั้งสองด้าน กล่าวคือ เมื่อได้รับความ
เป็นไปในแง่วัฒนธรรมหรือเจริญรุ่งเรือง ก็จะก่อให้เกิด
ความภาคภูมิใจ ใครจะศึกษาบำรุงพระพุทธศาสนาให้
เจริญรุ่งเรืองสืบไป และเมื่อได้รับความเป็นไปด้าน
หายนะหรือความเสื่อม ก็จะได้สังวรระวัง ช่วยกันปฏิบัติ
รักษาพระพุทธศาสนาให้เสื่อมตงที่ได้เคยเป็นมาแล้ว

พระครูปลัดสัมพิพัฑฒญาณอาจารย์ (บุญช่วย
สุขวโน) ป.ธ. ๕, ศ.บ., M.A. เจ้าหน้าที่ประจำ
กองเลขาธิการ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ได้
แปลและเรียบเรียงเรื่อง พระพุทธศาสนาในอดีตได้
ขึ้นจากหนังสือชื่อ Bubbhismin South India

มีเนื้อความกล่าวถึงความเป็นไปของพระพุทธศาสนา
 ในอินเดียตอนใต้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ชาวพุทธควรทราบ
 โดยเฉพาะจะได้ทราบว่า พระพุทธศาสนาคงอยู่และ
 เสื่อมไปจากอินเดียตอนใต้ด้วยอาการอย่างไร จะได้
 ถอดเป็นคติ เห็นว่าเป็นหนังสือที่มีประโยชน์เล่มหนึ่ง
 และคงจะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้อ่านตามควร สภา
 การศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้พิมพ์ออกเผยแผ่

สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

มีนาคม ๒๕๒๑

สารบัญ

พระพุทธศาสนาในอินเดียดั้งเดิม

หน้า

การนำพระพุทธศาสนาเข้าสู่อินเดียดั้งเดิม	๑
ความเจริญ, ความแพร่หลาย, และความ เสื่อมของพระพุทธศาสนาในอินเดียดั้งเดิม	๑๑
พุทธเจดีย์ในอินเดียดั้งเดิม	๒๕
เมืองนาคปุฏฐันม	๓๐
เมืองกาณฐิปุรัม	๓๗
นครวัณฐี	๔๖
เมืองมธูรา	๔๗
อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อ ศาสนาฮินดู	๕๒
ผลงานคัมภีร์วรรณคดีที่มีของกวีชาว พุทธในอินเดียดั้งเดิม	๕๕

	หน้า
กวีนิพนธ์เรื่องมณีเมขลา	๖๔
เรื่องกุนทลเกสรี	๖๗
เรื่องวไลยวารี	๗๑
เรื่องวีรโศลียัม	๗๒
เรื่องสิทธิทานัตตโตโก	๗๔
เรื่องศิริบุปผิกัม	๗๕
เรื่องพิมพ์พิสารภโศ	๗๖
กณนจารย์ฝ่ายพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียง	
ในอินเดียได้	๗๗
๑. อิลัมโพธิยาร์	๗๘
๒. พระอรวณะ อทิกัล	๗๘
๓. มณีเมขลาภิษุณี	๘๐
๔. สีสโล สาตทนาร์	๘๕
๕. พระสังฆมิตตะ ชาวโจละ	๘๘
๖. นาคคุตทนาร์	๘๒
๗. พระพุทธทศเดระ	๘๓

	หน้า
๘. พระพุทธมิตตมหาเถระ	๙๖
๙. พระโพธิธรรม	๙๗
๑๐. พระทิกนาค	๙๘
๑๑. พระธรรมปาละ อธิการบดีมหา วิทยาลัยนาถันทา	๙๙
๑๒. พระภิกษุธีรธ ธรรมปาละ	๑๐๒
๑๓. พระพุทธนันทิเถระ และพระสารี บุตรเถระ	๑๐๔
๑๔. พระวัชรโพธิ	๑๐๖
๑๕. พระพุทธมิตร	๑๐๗
๑๖. พระทีปังกร พุทธปิยะเถระ	๑๐๙
๑๗. พระกัศสปเถระแห่งโจละ	๑๑๐
๑๘. พระอนรุทธเถระ	๑๑๑
๑๙. พระธรรมกิตติเถระ	๑๑๒

พระพุทธศาสนาในอินเดียใต้

พระธัมมรัตนมหาเถระ
แต่งเป็นภาษาสิงหล

อมรสิริ วีรรัตน์
ย่อความและแปลเป็นภาษาอังกฤษ

ช. สุเขาวิน
แปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย

พิมพ์ครั้งแรก ๓๐๐๐ เล่ม

ธันวาคม ๒๕๒๐

อินเดียนได้

พระพุทธศาสนาในอินเดียใต้

การนำพระพุทธศาสนาเข้าสู่อินเดียใต้

เรื่องราวของพระพุทธศาสนาในอินเดียตอนใต้ นั้น เราไม่ค่อยจะได้รู้ เพราะจดหมายเหตุโบราณ เช่นที่ปวงศั
มหาราชของลังกาเป็นต้นก็ไม่ได้กล่าวเรื่องนี้ไว้เลย.
พระธัมมรัทนเถระ พระเถระชาวลังกาได้ศึกษาค้นคว้า
ในเรื่องนี้จากหนังสือประวัติศาสตร์อินเดียใต้บ้าง ประ
วัติศาสตร์ลังกาบ้าง จากคัมภีร์และอรรถกถาภาษาบาลี
บ้าง และจากวรรณคดีภาษาทมิฬบ้าง และได้พบว่า
หนังสือภาษาทมิฬเรื่อง เบาธัมมัม ทมิลัม (Baudha-
mum Tamilum, พระพุทธศาสนาที่วรรณคดี
ทมิฬ) ซึ่งเขียนโดยเสนี เวงกตะสามี (Seeni
Vengadasamy) ชาวมัตราส (อินเดียใต้) ได้ให้
ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เป็นอย่างมาก.

พระธัมมรัตนเถระได้กล่าวถึงเรื่องพระพุทธศาสนา
เข้ามาสู่อินเดียได้. ความแพร่หลายและความเสื่อม
ของพระพุทธศาสนาในอินเดียได้. เมืองพุทธศาสนาที่
สำคัญ ๆ, การที่พระพุทธศาสนามีอิทธิพลเหนือศาสนา
อื่นก่อนเป็นศาสนาท้องถิ่น, เถระและคณาจารย์ชาว
พุทธ และวรรณกรรมของคณาจารย์เหล่านั้น โดย
อาศัยหนังสือเรื่องเบาะระมัม ทมิลัมนี้เป็นหลัก. เกี่ยวกับ
เรื่องที่ว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่อินเดียได้เป็นครั้งแรก
ตั้งแต่เมื่อไรนั้น ปราชญ์ทั้งหลายยังมีความเห็น
ต่าง ๆ กันอยู่ แต่ถ้าได้อ่านวรรณคดีภาษาทมิฬอย่าง
ละเอียดถี่ถ้วนแล้ว เราก็จะได้พบคำตอบสำหรับ
ปัญหานี้.

วรรณกรรมที่เก่าแก่ที่สุดที่ให้องรอยเกี่ยวกับพระ-
พุทธศาสนาในอินเดียได้นั้น ก็คือหนังสือที่มีชื่อว่า
ปุรณานูรุ (Purananuru), เรื่องที่พระพุทธ-
ศาสนาได้เคยมีอิทธิพลอยู่ในอินเดียได้นั้นเราไม่อาจจะ

สืบค้นได้จากหนังสืออื่น ๆ ที่เขียนไว้ก่อนว่าหนังสือ
เรื่องนี้. ในหนังสือเรื่องปรัณนารุณ มีข้อความบาง
ตอนที่อ้างถึงสิวิชาคก. ในหนังสือชื่อสิลัปปะกัรัมและ
มณีเมขลา (Silappahaikaram-Manimekha-
lai) ซึ่งเป็นบทกวีเกี่ยวกับเรื่องของวีรบุรุษอันเป็น
วรรณคดีที่มีพหุสมัยสังฆมัย ยุคที่ ๓ (คริสต์ศตวรรษที่ ๒)
ได้แสดงให้เห็นอย่างแจ่มชัดว่าพระพุทธศาสนาได้เคยมี
อิทธิพลอย่างเต็มที่อยู่ในอินเดียใต้. สำหรับหนังสือ
เรื่องมณีเมขลานั้นเป็นวรรณคดีเกี่ยวกับพระพุทธศา-
สนาโดยตรง บรรยายถึงประวัติของนางภิกษุณีรูปหนึ่ง
แทรกด้วยอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา,
วรรณคดีภาษาทมิฬอีกหลายเรื่องก็ปรากฏว่าได้ยกเอา
ข้อความบางตอนมาจากวินิพนธ์เรื่องอื่น ๆ ของกวี
คนเดียวกันกับที่ประพันธ์เรื่องมณีเมขลา คือ สิริไล

๑. สังฆม เป็นประเพณีโบราณขุวรรณคดีเฟื่องฟูของทมิฬ คือเป็นวัน
ชุมนุมของนักกวี ภายใต้ราชูปถัมภ์ของกษัตริย์ทมิฬ คล้ายการสังคายนาทาง
พระพุทธศาสนา.

สาตกนาร์ควัย. ในวรรณคดีทมิฬอีกเรื่องหนึ่งชื่อ นัททรินไ (Nattirina) ก็ได้อ้างอิงข้อความจากเรื่อง อิลัมโพธิยาร์ ซึ่งเป็นบทกวีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา. ฉะนั้น เราจึงลงความเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่อินเดียใต้ ก่อนยุคที่ ๓ ของวรรณคดีทมิฬซึ่งเรียกว่ายุคสังขัม (คริสต์ศตวรรษที่ ๒).

เราพอกำหนดระยะเวลาที่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่อินเดียใต้ได้อย่างคร่าว ๆ จากวรรณคดีทมิฬดังกล่าวมาแล้ว. นอกจากนี้ จารึกของพระเจ้าอโศกก็ได้ให้ความสว่างแก่เราในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างมาก. จารึกของพระเจ้าอโศก ๒ หลักที่พบณ เมืองกิรินาร์ (Girinar) ในเมืองสุราษฏร์ (Surashtra) ก็ช่วยให้เราได้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เป็นอย่างมาก. ข้อความตอนหนึ่งของจารึกดังกล่าวนี้ว่า

“พระเจ้าเทวานัมปิยะพระจักรพรรดิผู้ทรงพระกรุณาผู้เป็นพระบิดาของเทพดาทั้งหลาย ได้ทรงจัดอำนาจความ

สะดวกในการรักษาพยาบาลแก่มนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย
ในเมืองโจละ, เจระ, ปาณฑยะ, ลังกา, และอาณาจักร
ของกษัตริย์กรีกทรงนามว่า อันติโอกุส (Anti-
ochus).”

จากข้อความในจารึกนี้ ก็เป็นอันเข้าใจได้ว่า พระเจ้า-
อโศกมหาราชได้ทรงสร้างสถานพยาบาลขึ้น ในอาณาจักร
ต่าง ๆ ของอินเดียได้ แต่ว่าในจารึกดังกล่าวนี้ไม่ได้
กล่าวถึงการแพร่หลายของพระพุทธศาสนาไว้เลย.
ในประกาศหมายเลข ๑๓ ซึ่งพบที่ใกล้ ๆ เมืองเปซวาร์
ปากีสถานปัจจุบันนี้มีข้อความที่อ้างถึงคณะพระธรรมทูต
ของพระเจ้าอโศก. จารึกนี้เขียนในปี ๒๕๘ ก่อน
คริสตศักราช และเป็นจารึกที่เป็นหลักฐานอันแจ่มชัดว่า
คณะพระธรรมทูตของพระเจ้าอโศกเป็นผู้นำพระพุทธ-
ศาสนามาสู่อินเดียได้และลังกา. เนื่องจากคณะพระ-
ธรรมทูตที่ไปยังลังกานั้น จะต้องเดินทางผ่านอินเดียได้
ฉะนั้น จึงน่าจะลงความเห็นได้ว่าการที่พระพุทธ-

ศาสนาแพร่หลายไปสู่ลังกาและอินเดียได้นั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยเดียวกัน.

เมื่อสังคายนาครั้งที่ ๓ ซึ่งกระทำโดยพระเจ้าอโศกเป็นผู้อุปถัมภ์นั้น พระธรรมทูตได้ถูกคัดเลือกส่งไปยังประเทศต่าง ๆ รอบ ๆ อินเดีย. พระมหินทเถระซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าอโศกได้ถูกเลือกให้ส่งไปประกาศพระพุทธศาสนา ณ ประเทศลังกา. พระมหินทเถระพร้อมด้วยคณะพระธรรมทูตได้ไปถึงประเทศลังกา ในศตวรรษที่ ๓ ก่อน ค.ศ. ท่านได้ให้การอุปสมบทแก่กุลบุตรชาวลังกาเป็นจำนวนมากและได้เริ่มงานพระธรรมทูตอย่างกว้างขวาง. ศิษย์คนสำคัญของพระมหินทเถระชื่ออริฏฐเถระ ได้เป็นกำลังสำคัญในการช่วยพระมหินทเถระประกาศพระพุทธศาสนา.

แต่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่งที่จดหมายเหตุโบราณของลังกาไม่ได้จับบันทึกเกี่ยวกับการนำพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่อินเดียได้ไว้อย่างไร เนื่องจากชาวลังการู้สึกว่าการ

กล่าวถึงเรื่องราวของพระเจ้าอโศกและงานพระธรรม-
ทูตของพระเจ้าอโศกโดยละเอียดลออนั้นเป็นเรื่อง
ทำให้เกิดความเข้าใจ. ที่เป็นเช่นนั้น นักประวัติศาสตร์
ชื่อนายวินเซนต์ สมิธ แสดงความคิดเห็นไว้ว่า เนื่อง
จากชาวทมิฬ ซึ่งอยู่ในอินเดียใต้นั้น ก่อความทุกข์ยาก
ให้แก่ชาวสิงหลด้วยการรุกรานลัγκαอยู่เสมอมิได้ขาด
พระภิกษุในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นผู้จัดบันทึกจดหมาย
เหตุการณ์ต่าง ๆ จึงเกิดความเกลียดชังพวกทมิฬเหล่านั้น
และไม่ปรารถนาที่จะให้พวกทมิฬมีชื่อติดอยู่ในประวัติ-
ศาสตร์ของชาวสิงหลเลย.

แม้ว่าจะไม่มีการกล่าวถึงเรื่องนี้ดังกล่าวนำแล้ว แต่บรร-
ดานักปราชญ์ต่างก็ยอมรับกันแล้วว่า พระมหินทเถระ
นั่นเองที่เป็นผู้นำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่อินเดียได้

ข้อเท็จจริงทั้งที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้เพียงประการเดียวก็
เป็นหลักฐานเพียงพอที่จะให้ข้อสันนิษฐานในเรื่องนี้
ได้. จดหมายเหตุการณ์ต่าง ๆ กล่าวว่า พระมหินทเถระมาถึง

ลังกาคัวยอิทธิฤทธิ์ (คือเหาะมา) แต่นักปราชญ์ทั้งหลายต่างก็มีความเห็นว่า พระมหินทเถระเดินทางมาทางเรือ และไต่แวงที่เมืองกาเวรีปัญ्ณัม ในอินเดียใต้ด้วย. ท่านได้พักชั่วคราวที่นั่นที่วัดชื่อ อินทรวินัย ซึ่งเป็นวัด ๆ หนึ่งในบรรดาวัดเป็นจำนวนมากที่พระเจ้าอโศกได้ทรงให้สร้างขึ้นในดินแดนแถบนี้ของประเทศอินเดีย.

ยวนฉ่าง (เฮียงจั้ง) นักจาริกแสวงบุญผู้มีชื่อเสียงของจีน ได้มาถึงกาญจิปูระ ในอินเดียใต้เมื่อ ค.ศ. ๖๔๐ ซึ่งเป็นช่วงเวลาระหว่างกลางของการเดินทางของเขา. ยวนฉ่างกล่าวไว้ว่ามีพระสถูปสูงถึง ๑๐๐ ฟุตตั้งอยู่ในเมืองนี้. เกี่ยวกับพุทธเจติยสถานในเมือง ปาณฑยะนะ ยวนฉ่างได้เขียนพรรณนาไว้ดังต่อไปนี้ “ใกล้ ๆ เมืองมธุรา (Madhura) มีวัด ๆ หนึ่งสร้างโดยพระมหินทเถระ พระภิกษุของพระเจ้าอโศก.

๑. ฝ่ายมหายานเชื่อว่า พระมหินทเถระ เป็นภิกษุของพระเจ้าอโศก ฝ่ายเถรวาทบันทึกไว้ว่า เป็นพระราชโอรส.

ทางตะวันออกของวัดนี้ มีพระสถูปองค์หนึ่งสร้างโดย
พระเจ้าอโศก."

ขณะนั้นวัดและพระสถูปดังกล่าวนี้ อยู่ในสภาพที่ปรัก
หักพัง. วรรณคดีภาษาทมิฬไม่ได้กล่าวถึงปูชนียสถาน
ทั้งสองนี้เลย. พระอรรถกถาจารย์ชื่อ ธรรมपालเถระ
ได้กล่าวไว้ในหนังสือของท่านว่า ท่านอาศัยอยู่ในวัด
ซึ่งสร้างโดยพระเจ้าอโศกในสถานที่ที่เรียกว่า ภัทธ-
คีรณะ (Bhadaratirtha).

เจ้าชายชาวสิงหลหลายองค์ ซึ่งรวมทั้งเจ้าชายมหา-
อริฏฐะคัวย ได้รับการอุปสมบทจากพระมหินทเถระ
ในลังกา และเจ้าชายเหล่านั้นก็ได้ช่วยเหลือพระมหา-
เถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลังกา. นอกจากนี้
ก็ยังปรากฏหลักฐานอีกว่า เจ้าชายเหล่านั้น ได้ช่วย
พระมหาเถระประกาศพระศาสนาในอินเดียได้ด้วย.

ในยุคต้น ๆ ของประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาใน
ลังกานั้น ปรากฏว่า ถ้ำต่าง ๆ ได้ถูกดัดแปลงให้เป็น

ที่สำหรับอยู่อาศัยและมอบถวายแก่พระสงฆ์, ถ้ำต่าง ๆ
 เหล่านี้ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ที่ เวสสคิริ (Vessag-
 giri), เจติยคิริ (Chetiyagiri) และ โตนิกละ
 (Tonigala). ถ้ำทำนองเดียวกันนี้ เราก็คงจะได้เห็น
 ที่เมืองมธุราของอาณาจักรปาณฑยะอีกด้วย. ในถ้ำเหล่านี้
 เราจะได้พบเตียงที่ตัดสลักลงไปบนหินสำหรับเป็นที่นอน
 ของพระสงฆ์. จารึกต่าง ๆ ที่ได้พบก็มีบอกชื่อเสียงเรียง
 นามของทายกไว้ด้วย. อักษรพราหมณ์ที่พระเจ้าอโศก
 ทรงใช้เขียนในศิลาจารึก ก็ได้มีผู้เอามาใช้เขียนในงาน
 เขียนต่าง ๆ ด้วย. ถัดมาแล้วถ้ำหนึ่ง ในเมือง
ปาณฑยะ นั้น ก็ตั้งอยู่ในที่ที่เรียกว่า อริฐฐปัตติ (Arit-
 thapatti) ชื่อนี้เห็นจะสืบเนื่องมาจากพระอริฐฐเถระ
 ผู้อาศัยอยู่ในถ้ำพิเศษนี้ ในขณะที่ทำการประกาศพระ-
 ศาสนาอยู่ในเมืองนี้.

จากข้อเท็จจริงที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ ก็อาจจะ
 สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาได้ถูกนำเข้ามาสู่อินเดียได้

โดยพระเจ้าอโศกมหาราช และพระมหินทเถระ พระ-
ราชโอรสของพระองค์เอง ประมาณคราว ๆ เดียวกัน
กับการนำพระพุทธศาสนาไปสู่ลังกา.

**ความเจริญ, ความแพร่หลาย, และความเสื่อม
ของพระพุทธศาสนาในอินเดียได้**

เป็นที่รู้กันดีแล้วว่า สังกายนา ๓ ครั้งที่ทำใน
ประเทศอินเดียนั้น ได้ทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลาย
ไปทั่วอินเดียและนานาประเทศด้วย. โดยเฉพาะ
สังคายนาครั้งที่ ๓ ซึ่งทำโดยความอุปถัมภ์ของพระเจ้า
อโศกนั้น พระอรหันต์จำนวนมากได้รับแต่งตั้งให้มี
หน้าที่นำคณะพระธรรมทูตไปยังประเทศต่าง ๆ ที่สรว
แล้ว. ภิกษุในพระพุทธศาสนาได้จาริกไปจากบ้านหนึ่ง
ไปยังอีกบ้านหนึ่ง เพื่อประกาศพระธรรมคำสั่งสอน
ของพระบรมศาสดา ทั้งในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรง
พระชนม์อยู่และในสมัยต่อ ๆ มา. พระภิกษุที่จาริก
ไปในอินเดียได้นั้น จะต้องต่อสู้กับพวกเซนและพวก

ยินดีซึ่งเป็นคู่แข่งด้วยการโต้วาทีกับพวกเหล่านั้น นอก
 จากนี้ก็ยังจะต้องต่อสู้กับความลำบากและอุปสรรคต่าง ๆ
 อีกเป็นอันมาก. แต่พระภิกษุที่ได้เผยแผ่พระพุทธ-
 ศาสนาด้วยวิธีะอุตสาหะเหล่านั้นก็ได้รับการสนับสนุน
 และความอุปถัมภ์จากพระเจ้าแผ่นดิน, ศฤหบดี และ
 บุคคลชั้นสูงเป็นจำนวนมาก. เนื่องจากได้รับการอุป-
 ถัมภ์จากบุคคลต่าง ๆ กันแล้ว จึงสามารถจาริก
 ไปประกาศพระพุทธศาสนาได้ถึงทุกหมู่บ้านและ
 ทุกเมืองในอินเดียได้ พร้อมทั้งได้สร้างวัด และตั้งศูนย์
 การศึกษาพระพุทธศาสนาขึ้นเป็นอันมาก. พระภิกษุ
 ไม่น้อยในวัดต่าง ๆ เหล่านี้ ก็ได้กลายเป็นผู้เชี่ยวชาญ
 ในเรื่องการรักษาโรค และพระเหล่านั้นก็ให้บริการเยียว-
 ยารักษาแก่ประชาชนฟรี, ให้การศึกษาแก่คนทั่วไปใน
 โรงเรียนของวัดฟรี, ซึ่งการทำดังนี้ นับว่าเป็นการสังคม
 สงเคราะห์อันหาค่ามิได้เลยทีเดียว. พระภิกษุเหล่านั้นจะ
 ให้ประชาชนมาประชุมกันในบริเวณวัด แล้วก็เทศน์

เรื่องเกี่ยวกับชาดกต่าง ๆ บ้าง, เกี่ยวกับพุทธประวัติ
 บ้าง, อ่านพระสูตรต่าง ๆ จากคัมภีร์พระพุทธศาสนา
 ให้ฟังบ้าง, เพิ่มพูนความรู้ในธรรมะโดยการอธิบาย
 สิ่งที่ประชาชนยังไม่เข้าใจให้แจ่มแจ้งบ้าง. พระภิกษุ
 ได้จัดให้มีโรงทานเพื่อสงเคราะห์คนตาบอด หนูนวก
 และคนพิการ ทั้งนี้โดยได้รับความอุปถัมภ์จากพระเจ้า
 แผ่นดินและกฤตยบดีทั้งหลาย. เนื่องจากการสั่งคม
 สงเคราะห์และการทำงานอย่างเสียสละในการประกาศ
 พระศาสนาของภิกษุนั้นเอง พระพุทธศาสนาจึงได้
 แพร่หลายในอินเดียได้อย่างรวดเร็ว.

อีกประการหนึ่งที่เป็นที่นิยมชมชอบของประชาชน
 ก็คือ พระภิกษุเหล่านั้นไม่ได้ถือสาในเรื่องความแตก-
 ต่างระหว่างชั้นวรรณะ และอันนี้เองที่ทำให้คนใน
 วรรณะต่ำเป็นจำนวนมาก ซึ่งต้องทนทุกข์ทรมาน
 อย่างสาหัสเพราะเรื่องวรรณะ รู้สึกว่าได้รับการปลดปล่อย
 ให้เป็นอิสระ วรรณะที่ถูกกดขี่จึงได้พบกับอิสรภาพ

ในพระพุทธศาสนา. ความเป็นปฏิกษัตย่ระบบแบ่ง
ชั้นวรรณะอันทารุณไรมนุษยธรรมนั้น เป็นสาเหตุ
สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นที่นิยม
ของประชาชน.

เราจะเข้าใจถึงการที่พระพุทธศาสนากลายเป็นที่
แพร่หลายในอินเดียได้โดยดีขึ้นถ้าได้อ่านหนังสือเรื่อง
“สลับปริการัม” ซึ่งประพันธ์โดยกวีเซนชื่อ อิลังโก
อติกัล (Ilango Adigal), เรื่อง “มณีเมฆไล”
ประพันธ์โดยกวีชาวพุทธ ชื่อ สัตตณาร์ (Sattanar)
และบทสวดชื่อเธวารัม (Thevaram) ที่แต่งโดย
นักบวชฮินดู มี อัมปาร์ (Appar), สุนทราร์
(Sundarar) และติรุกญาณสัมพันธาร์ (Tirug-
ṇāṇasambhandhar) เป็นต้น. กวีเหล่านี้มีชีวิต
อยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒ ถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๗. นอก
จากนี้ หนังสือต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ หนังสือที่เขียน
โดยนักบวชลัทธิไวศณเวต (Vaishṇavaite)

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๘ และที่ ๙ ซึ่งเป็นหนังสือสำหรับ
 สวดพรรณนาคณะของเทพเจ้า, หนังสือเรื่อง เปรีย-
 ปุราณัม (Periyapurāṇam) เขียนในคริสต์-
 ศตวรรษที่ ๒ โดยกวีชื่อเสกิลลาร์ (Sekillar)
 และเรื่องนิลเกสี ซึ่งเขียนโดยนักเขียนเซนที่เป็นปฏิ-
 บั๊กซ์ต่อพุทธศาสนา, ก็ได้ว่าความของสถานที่ต่าง ๆ
 ที่พระพุทธศาสนาแพร่หลายอยู่เป็นเวลาหลายศตวรรษ
 ในอินเดียใต้ให้เราเห็นได้อย่างชัดเจน.

พระพุทธศาสนาซึ่งได้รุ่งเรืองอยู่ในอินเดียได้มาถึงแต่
 คริสต์ศตวรรษที่ ๓ นั้น ได้ค่อย ๆ เสื่อมลงทีละน้อย ๆ
 ตั้งแต่ราวคริสต์ศตวรรษที่ ๗ เป็นต้นมา เพราะสาเหตุ
 หลายประการจึงจะได้กล่าวต่อไป.

ก่อนที่จะนับถือพระพุทธศาสนานั้น อินเดียใต้ได้
 มีศาสนาต่าง ๆ เหล่านี้ คือ ศาสนาพระเวท (หรือ
 ศาสนาพราหมณ์) ของพวกอินเดียเหนือ, ศาสนาเซน,
 และศาสนาอาชีวกอยู่ก่อนแล้ว. ศาสนาเหล่านี้ได้ทำให้

อินเดียได้กลายเป็นเวทีสำหรับไคว้วาทะ แต่ไม่ปรากฏชัดว่า ศาสนาอะไรเป็นศาสนาท้องถิ่นของอินเดียได้ ก่อนที่ศาสนาต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ (คือพราหมณ์, เซน, อาชีวก) จะเข้ามาสู่ดินแดนแถบนี้จากทางภาคเหนือของอินเดีย. เป็นธรรมดาว่าศาสนาต่าง ๆ ที่ต้องการจะให้เป็นที่ยอมรับถือของประชาชนทั่วไปนั้นจะต้องต่อสู้ชิงชัยซึ่งกันและกันเพื่อให้พระเจ้าแผ่นดินหรือบุคคลที่มีอิทธิพลนิยมนับถือเสียก่อนเป็นประการแรก. ก็ปรากฏว่าในยกแรก พระพุทธศาสนามีชัยชนะในการต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีอันนี้.

ศาสนาอาชีวกนั้นแพ้อย่างหลุ่ดลุ่ยในการต่อสู้ดังกล่าว^๕ น. พระพุทธศาสนา, ศาสนาเซน, และศาสนาพระเวท (หรือศาสนาพราหมณ์) ๓ ศาสนาเท่านั้นที่ถูกปล่อยให้ต่อสู้กันต่อไป. แต่พระพุทธศาสนานั้นต้องต่อสู้ทั้งกับศาสนาเซนและศาสนาพราหมณ์ซึ่งเป็นคู่แข่งของพระพุทธศาสนาด้วยกันทั้งคู่ และต่างก็หยิ่ง

ผยองว่าตนเองเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไปและวางแผนเพื่อที่จะโค่นทำลายพระพุทธศาสนาด้วยกันทั้งคู่. เสถียรภาพของพระพุทธศาสนาจึงถูกศาสนาซึ่งเป็นคู่แข่งทั้งสองศาสนาทิ้งกล่าวมานี้ ร่วมกันคอยพยายามบ่อนทำลายอยู่ตลอดเวลา. ส่วนพระพุทธศาสนาเองก็แบ่งแยกกันเองออกเป็นนิกายเล็กนิกายน้อยหลายนิกาย. หนังสือชื่อนิลเกสีก่กล่าวถึงนิกายของพระพุทธศาสนาที่แข่งขันกันเองอยู่ในขณะนั้น ๓ นิกาย คือ นิกายมหายาน, นิกายสาวกยาน (หรือเถรวาท หรือหินยาน), และนิกายมนตรยาน (เป็นสาขาหนึ่งของมหายาน). นักบวชของฮินดูชื่อตริคุฏฑาณสัมพันธาร์กล่าวไว้ในหนังสือ ชื่อ เรวารัม ของเขาว่า ในสมัยที่เขายังมีชีวิตอยู่นั้น พระพุทธศาสนาได้แบ่งแยกออกเป็น ๖ นิกาย. ความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้เองก็เป็นสาเหตุอันหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมลง.

นอกจากนี้ พระภิกษุได้พากันเลิกละหน้าที่ในคัมภีร์

สังกมสงเคราะห์อันเป็นสิ่งที่ทำให้พระสงฆ์เป็นที่เคารพ
นับถือของประชาชนเสียแล้วกลายเป็นผู้ที่เอาแต่เรื่อง
ของตนเองและประพฤติพระธรรมวินัยหย่อนยานลง
เพราะฉะนั้น พระเจ้าแผ่นดินและพวกที่มีอิทธิพลทั้ง
หลายที่เคยให้ความอุปถัมภ์ค้ำชูจึงเลิกให้ความอุปถัมภ์
แก่พระสงฆ์. ทั้งนี้ คณะสงฆ์ซึ่งอ่อนแอลงจึงไม่
สามารถยืนหยัดต่อสู้กับศาสนาคู่แข่งทั้งสองศาสนา คือ
ศาสนาเซนกับศาสนาพราหมณ์ ซึ่งได้ร่วมกันโจมตีพระ
พุทธศาสนาอย่างหนักอยู่ในขณะนั้นต่อไปได้. พร้อม ๆ
กับการที่พระพุทธศาสนาเสื่อมลงในคริสต์ศตวรรษที่ ๕
และที่ ๗ นั้นเอง ศาสนาเซนซึ่งผู้นับถือส่วนใหญ่เป็น
พวกพ่อค้าก็กลับมีอิทธิพลขึ้น. ในระยະนั้นศาสนาพระ-
เวท (พราหมณ์) ยังไม่มีอิทธิพลในอินเดียได้. เมื่อ
ศาสนาเซนเริ่มรุ่งเรืองขึ้น พวกศาสนิกของเซนก็คอยที่
จะทำลายพระพุทธศาสนา. พวกพระภิกษุเองก็รู้สึกว่
พวกตนไม่มีกำลังเพียงพอที่จะปกป้องพระพุทธศาสนา
ไว้ได้. ในวรรณกรรมของพวกเซนได้กล่าวไว้ว่าคณา-

จารย์ของเซนชื่ออากังการ์ (Akalanakar) สามารถ
 ได้ว่าพระชนะพระภิกษุได้อย่างราบคาบ และได้ทำให้
 พวกพระภิกษุท้องถิ่นเกลียดไปยังประเทศลังกา. แม้ว่า
 พระพุทธศาสนาจะประสบกับความเสื่อมถดถอยมาแล้ว
 ก็ตาม แต่ก็มิใช่หมายความว่าพระพุทธศาสนาได้ถูก
 กำจัดให้หมดไปอย่างสิ้นเชิงทีเดียว พระพุทธศาสนายัง
 คงมีอยู่ในอินเดียได้สืบมาอีกเป็นเวลาหลายศตวรรษ
 แก่ออยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมเต็มที.

ต่อมาศาสนาพระเวทของพวกพราหมณ์ ซึ่งเคยตก
 อยู่ในฐานะอ่อนกำลังก็ได้เริ่มก้าวหน้าและได้รับการ
 สนับสนุนจากพระเจ้าแผ่นดินและพวกบุคคลสำคัญ ๆ
 กว้างเหตุนั้นเอง ศาสนาพราหมณ์จึงเริ่มมีอิทธิพลเหนือ
 ศาสนาเซน และในระยะนี้เองที่พระพุทธศาสนาได้
 เสื่อมสูญไปจากอินเดียได้.

ศาสนาพราหมณ์ก็มีจุดอ่อนที่ทำให้ไม่เป็นที่นิยมของ
 ประชาชนในเมืองต่าง ๆ อยู่เหมือนกัน คือลัทธิ

ฆ่าสัตว์บูชายัญ และการถือชนวรรณะ. พวกวรรณะที่ต่ำท้อไม่ชอบศาสนาพราหมณ์ก็เพราะศาสนานี้ห้ามมิให้พวกเขาศึกษาคัมภีร์พระเวท. หลังจากคริสต์ศตวรรษที่ ๕ เป็นต้นมา ศาสนาพราหมณ์เริ่มปรับปรุงเปลี่ยนแปลงคำสอนของตน ก็คำสอนบางอย่างซึ่งแต่ก่อนเคยถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ แต่ประชาชนทั่วไปไม่ชอบก็ปรับปรุงเสียใหม่ ด้วยเหตุนี้จึงได้รวมเอาพวกเทพเจ้าที่มีชื่อเสียงของพวกอินเดียได้ เช่น เจ้าแม่กาลิ, พระศกันธะ, พระคณปติ, และพระวิฆณุ เป็นต้น เข้ามาเป็นเทพเจ้าของฮินดูด้วย. ศาสนาฮินดูยุคใหม่นี้ได้สร้างบทสวดแบบใหม่ขึ้น ซึ่งส่วนมากเป็นเรื่องที่พรรณนาถึงเรื่องของศรัทธา ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นของง่ายสำหรับคนทั่วไปและเป็นเครื่องชวนให้คนทั่วไปนิยมชมชอบ. เมื่อครั้งที่ศาสนาเชนมีอิทธิพลขึ้นนั้นก็ได้นำหน้าถึงที่จะทำลายพระพุทธศาสนา. พอศาสนาฮินดูเปลี่ยนโฉมหน้าใหม่และมีอิทธิพลขึ้น ก็มุ่งที่จะทำลาย

พระพุทธศาสนาเช่นเดียวกันกับที่ศาสนาเซนต์ไคเกย์ทำมาแล้ว.

นักบวชชินนุ เช่น ติริคุญานสัมพันธาร์, อัมปาร์, สุนทราร์, ติริคมังคยาลวาร์, เปยาลวาร์ เป็นต้น ซึ่งมีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ ๗-๘ เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการฟื้นฟูศาสนาชินนุ คณาจารย์ชินนุเหล่านี้สามารถไต่ว่าพระชนมบรรดาอาจารย์ฝ่ายพุทธและคณาจารย์ฝ่ายเซนต์. ในเวลานั้น ศาสนาชินนุยังไม่แตกแยกออกเป็นนิกายเล็กนายน้อยอย่างที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ เช่น นิกายไซวะ, ไวศณเวต เป็นต้น. เพราะฉะนั้น พระพุทธศาสนาซึ่งเกิดแตกแยกในระหว่างพวกเดียวกันเอง จึงไม่อาจจะต่อต้านการโจมตีของพวกชินนุ ซึ่งยังรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ได้.

บทเพลงสวดชื่อ เรวาร์มี ของติริคุญานสัมพันธาร์กล่าวว่า เขาได้ต่อสู้กับชาวพุทธด้วยการโต้ปัญหากัน และสามารถกลับใจให้ชาวพุทธหันมานับถือศาสนา

ของเขาได้เป็นอันมาก. หนังสือชื่อ ทิรุवासกัม (Tiruvasgam) ซึ่งเขียนโดย มาติกกवासการ ชาวเมืองสิคัมพะรัม (Sidambaram) กล่าวว่า เขาสามารถไต่วาทะชนะคณาจารย์ฝ่ายพุทธศาสนาได้ และทำให้คณาจารย์ฝ่ายพุทธศาสนาเหล่านั้นต้องพากันหนีไปยังเมืองลังกา.

ติรุคมังคยาลวาร์ (Tirugmangayalvar) กล่าวไว้ในหนังสือของเขาว่า เขาได้ขโมยเอาพระพุทธรูปทองคำไปจากวัดแห่งหนึ่งในเมืองนาถปัทฏนัม (Nagapattanam) แล้วได้อำเภอกำจากพระพุทธรูปนั้นไปใช้ในการก่อสร้างวัดฮินดูชื่อ ทิรุวารังไก (Tiruvarangai). แม้ว่าพระพุทธรูปจะประสบกับความยากลำบากทั้งที่ได้กล่าวมาแล้วและเสื่อมโทรมลงเพียงไรก็ตาม แต่ว่าพระพุทธรูปก็ยังอยู่จนกระทั่งถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ จึงได้เสื่อมสูญไปจากอินเดียได้.

ตอนต่อ ๆ มาของคัมภีร์มหาวงศ์กล่าวว่า ในศต-
 วรราชที่ ๑๓ พระเจ้าปรกกรมพาหุแห่งคัมพะเหนียะ
 แห่งลังกา ได้นำพระภิกษุและพระคัมภีร์จากเมืองโจละ
 มาเพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศลังกา. ในยุคนั้น
 อินเดียได้กับลังกาได้มีการติดต่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม
 กันอย่างชานใหญ่ ประมุขของพระสงฆ์ที่เดินทางจาก
 อินเดียได้ไปสู่ลังกาก็คือ พระธรรมกิตติเถระ. ท่านได้
 เป็นผู้เขียนตอนต่อ ๆ มาของคัมภีร์มหาวงศ์ เริ่มแต่
 รัชสมัยของพระเจ้าศิริเมชวันไปจนถึงสมัยที่ท่านมีชีวิต
 อยู่ และเชื่อกันว่า ท่านองค์นี้เองที่เป็นผู้รจนาคัมภีร์
 ทารูวงศ์ แต่ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี่ยังแย้งกันอยู่.
 พระทิปังกเถระ ชาวโจละ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามว่า
 พระพุทธปิยะ ก็เช่นเดียวกัน ได้เดินทางจากอินเดียได้
 ไปศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศลังกา. กวินิพนธ์
 ภาษาบาลีชื่อ บัชชมธุ (รศหวนของภษิต) อันเป็น
 กาถาสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้าก็รจนาโดยท่านองค์

นี้ และท่านเอง^๕ก็เช่นกันที่เป็นผู้รจนาคัมภีร์บาลี
ไวยากรณ์ที่ชื่อว่ารูปสัทธ.

พระพุทธมิตตเถระและพระมหากัสสปเถระ ก็เป็น
ภิกษุชาวโจละที่ได้เดินทางมายังประเทศลังกา. ท่าน
ทั้งสองรูปนี้ได้ศึกษาพระพุทธศาสนา ณ ลังกาทวีปนี้
และได้บำเพ็ญศาสนกิจเพื่อประโยชน์แก่พุทธศาสนาเป็น
อันมาก. จากข้อเท็จจริงทั้งหลายทั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว^๕
ก็จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนายังตั้งมั่นอยู่ในอินเดียได้
จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ และยังมีพุทธศาสนิกชน,
มีวัดในพระพุทธศาสนา และศูนย์การศึกษาทางพระ-
พุทธศาสนาอยู่ในดินแดนบางส่วนของอินเดียใต้จน
กระทั่งถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔. หลังจากคริสต์ศตวรรษ
ที่ ๑๔ ไปแล้ว พระพุทธศาสนาจึงได้เสื่อมสูญไปจาก
อินเดียใต้ แต่ก็ได้ทิ้งร่องรอยแห่งความรุ่งเรืองไว้เบื้อง
หลังเป็นอันมาก คือมีโบราณวัตถุสถานต่าง ๆ เกี่ยว
กับพระพุทธศาสนาจำนวนมากมายและศาสนาอื่นก็ได้อ

รับเอาอิทธิพลของพระพุทธศาสนาไว้หลายอย่าง.

พุทธเจดีย์ในอินเดียใต้

ในการศึกษาเพื่อที่จะให้รู้ว่าพระพุทธศาสนาได้เคย
รุ่งเรืองอยู่ที่ไหนบ้าง และพระพุทธศาสนาอยู่ในสภาพ
อย่างไรก่อนแต่คริสตศตวรรษที่ ๑๔ ขึ้นไปนั้น เรา
จำจะต้องทำการศึกษาโบราณสถานต่าง ๆ ของพระ-
พุทธศาสนาที่มีอยู่ในอาณาจักรที่สำคัญอาณาจักรหนึ่ง
ของอินเดียใต้ คือ อาณาจักรโจละ (Chola).

เมืองหลวงของอาณาจักรโจละ คือ เมืองกาเวริ-
ปัทฏินัม (Kaveripattinam), เมืองนี้ได้ชื่อว่า
กาเวริปัทฏินัม เพราะตั้งอยู่ที่ปากแม่น้ำกาเวรี.
เมืองนี้เป็นศูนย์กลางของกิจการพระธรรมทูตของพุทธ-
ศาสนามาตั้งแต่แรกเริ่มเลยทีเดียว. ซากปรักหักพังหนึ่งได้
กล่าวว่า เมืองนี้เป็นบ้านเกิดของนักปราชญ์ชาวพุทธ
คนหนึ่งชื่อ อภิตติ. อภิตติเขาได้บริจาคทรัพย์สมบัติ

ทั้งปวงแก่คนยากจน แล้วบวชเป็นฤๅษีอยู่ในป่าใกล้ๆ กับเมืองนี้. ต่อมาผู้คนได้พากันหลังไถลไปกราบไหว้ สักการะท่านเป็นจำนวนมากมิได้ขาด จนไม่มีเวลาที่จะ ได้พักผ่อนเลย. อภิตติตาสจึงไต่หน้จากที่นั่นไปยัง เกาะแห่งหนึ่งชื่อ กาไรตีวู (Karaitivu) นอกฝั่ง ทางตอนเหนือของประเทศลังกา.

พระมหินทเถระ ก็ได้เคยหยุดพักชั่วคราวที่เมืองนี้ ระหว่างที่นำคณะพระธรรมทูตไปยังประเทศลังกา ก็ถึง ที่ไต่กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ที่เมืองนี้มีวัดอยู่วัดหนึ่ง ชื่ออินทรวiharสร้างโดยพระเจ้าอโศก. กวีนิพนธ์ภาษา ทมิฬ ชื่อสีลปัทธการัม (Silappadhikaram) และเรื่องมณีเมขลา (Manimekhalai) ได้กล่าว ถึงวัดดังกล่าวไว้เช่นกันว่า ชื่อ วัดอินทรวihar. ชื่อนี้ สืบเนื่องมาจากชื่อของพระมหินทเถระนั่นเองคือ มาจาก คำว่า มหา + อินทร = มเหนทร อันเป็นรูปสันสกฤต ของคำว่า มหินท นั่นเอง. ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒

พระภิกษุชื่ออรวณะ อติคัล (Aravana Adigal) ได้อยู่ปกครองวัดนี้. ในบทกวีเรื่อง มณีเมฆไล กล่าวว่ามีพระพุทธรเจดีย์เล็ก ๆ องค์หนึ่งอยู่ในอุทยานที่เรียกว่า อูปวนะ และมีพระพุทธรบาทจำลองไว้ให้ประชาชนบูชาสักการะอันหนึ่งในอุทยานนี้. และในกวีนิพนธ์เรื่องเดียวกันก็มีกล่าวไว้ว่า พระเจ้ากิลลิวะละวัน (Killivalavan) ซึ่งครองราชย์อยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒ นั้นก็ทรงเป็นพุทธมามกะ พระองค์ได้ทรงตัดแปลงคุกให้เป็นโรงพังธรรมตามคำขอของภิกษุณีชื่อมณีเมฆลา ต่อมา พระองค์ก็ได้สร้างวัดพระพุทธศาสนาขึ้น ณ ที่นั้น.

หนังสือทางพระพุทธศาสนาภาษาบาลีชื่อ รสวาทีนี้ ซึ่งรจนาในลังกาในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ กล่าวว่า กษัตริย์แห่งเมืองโจละพระองค์หนึ่งได้ทรงสร้างโบสถ์ถวายพระศิวะแห่งหนึ่ง แต่ภายหลังพระภิกษุในพระพุทธศาสนาได้ทำให้พระองค์ทรงกลับพระทัยหันมา

นับถือพระพุทธศาสนา พระองค์จึงทรงตัดแปลงโบสถ์
พระศิวะนั้นให้เป็นวัดในพระพุทธศาสนา. พระพุทธ-
ทัตตเถระ ซึ่งเป็นพระอรรคดาจารย์ที่มีชื่อเสียงมาก
ท่านหนึ่ง ได้กล่าวไว้ในหนังสือที่ท่านแต่งว่า ท่านได้
อาศัยอยู่ในวัด ๆ หนึ่งในเมืองกาเวรีปฏินัม ในเวลา
นั้น ท่านได้รับอุปถัมภ์บำรุงจากพระเจ้าแผ่นดินแห่ง
เมืองนั้น. บรรดาพระอรรคดาจารย์ทั้งที่เป็นชาว
ทมิฬและชนชาติอื่น ๆ พระพุทธทัตตเถระ มีชื่อเสียง
เด่นมาก.

ในอารัมภกถาของหนังสือเรื่องอิทธิมาวตาร พระ-
พุทธทัตตเถระกล่าวว่า ท่านได้อาศัยอยู่ในวัดแห่งหนึ่ง
ในเมืองกาเวรีปฏินัม ซึ่งสร้างโดยเสนาบดีชื่อ
กฤษณทาส. ท่านได้แต่งคาถาอธิบายถึงความรุ่งเรือง
ของเมืองนี้ว่ามีถนนอันกว้างขวางและเนืองแน่นไปด้วย
ผู้คน. และในมธุรัตตวิลาสินี อรรคดาพุทธวงศ์ ท่าน
ก็ได้กล่าวไว้ว่า ท่านได้รจนาคัมภีร์นี้ ในขณะที่ท่าน

อาศัยอยู่ในวัดแห่งนั้นเช่นเดียวกัน.

เมือง ภุตมณฑล (Bhutamangala) ก็เป็นเมืองที่มีชื่อเสียงมากเมืองหนึ่งในบรรดาเมืองที่เป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในอาณาจักรโจละโบราณเหล่านี้. ณ เมืองนี้เองพระพุทธที่ตตะเถระได้จำพรรษาอยู่ ณ วัด ซึ่งสร้างโดยวิษณุทาส เสนาบดีชาวพุทธ. พระพุทธที่ตตะเถระได้รจนาคัมภีร์ภาษาบาลีชื่อ วินยวินิจจย ที่วัดนี้. ท่านได้อธิบายถึงความรุ่งเรืองของเมืองภุตมณฑลในทำนองเดียวกันกับที่ได้อธิบายถึงความรุ่งเรืองของเมืองกาเวรบฏฐินัม ซึ่งเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรโจละ. เมืองโพธิมณฑล (Bodhimangala) ก็เป็นเมืองสำคัญอีกเมืองหนึ่งของพระพุทธศาสนา, คณาจารย์ฝ่ายพุทธศาสนาสองท่านคือพระพุทธรันทิก และพระสารีบุตร ก็ได้อาศัยอยู่ ณ เมืองนี้. หนังสือชื่อ เปริยปุราณัม ก็ได้เล่าถึงการโต้วาทะกันระหว่างนักบวชฮินดู ชื่อ ติรุกฏานสัมพันธ์ารกับคณาจารย์ทั้งสองท่านดังกล่าวนี้.

และคำว่าโพธิมณฑลก็เป็นคำที่แสดงให้รู้ก็ด้วยว่าเป็น
ชื่อของชุมนุมชนชาวพุทธ.

พอนปัฏฐี (Ponpattiri) ในอำเภอทัญไช (Tan-
jai) ก็เป็นอีกแห่งหนึ่งที่พระพุทธศาสนาตั้งมั่น.
คณาจารย์ฝ่ายพุทธศาสนาท่านหนึ่งชื่อ พระพุทธมิตตะ
ก็ได้อาศัยอยู่ในเมืองนี้ ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑. ท่าน
ได้รจนาคำราไวยากรณ์ภาษาทมิฬเล่มหนึ่งชื่อ วีรโส-
ลियัม (Virasoliyam) หนังสือเล่มนี้ได้ตั้งชื่อเพื่อ
เป็นการเฉลิมพระเกียรติกษัตริย์โจละพระองค์หนึ่ง
นามว่า พระเจ้าวีรราชเณทร (Virarachendra).

เมืองนาคปัฏฐันัม (Nagapattanam)

เมืองนี้ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับเมืองท่าของประเทศโจละ เป็น
ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาที่สำคัญมาตั้งแต่โบราณกาล.
ณ เมืองนี้ พระเจ้าอโศกได้ทรงสร้างวัดไว้วัดหนึ่งชื่อ
พทโรตীরวิหาร (Badarotirthavihara) ใน
คริสต์ศตวรรษที่ ๘ พระธรรมปาตเถระได้จำพรรษาอยู่

ที่วัดนี้และไกรจนาคัมภีร์ เนติปิภรณ์ ที่วัดนี้. ในปี ค.ศ. ๗๒๐ พระเจ้านรสิงหโปถวรมัน (Narasinghapothavarman) ก็ได้ให้สร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งเพื่อเป็นที่พักอาศัยของนักเดินเรือชาวจีนที่เดินทางมาทำการค้าขายในดินแดนแห่งนี้ และวัดนี้ก็เรียกกันว่า วัดจีน. มาโค โปโล (Marco Polo) ซึ่งเดินทางท่องเที่ยวจากเมืองจีนไปยังเมืองเวนิส (Venice) ก็ได้พูดถึงวัดนี้ด้วย.

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๘ คณาจารย์ของศาสนาไวศณเวทคนหนึ่งชื่อ ทิรุคัมภยาลวาร์ ได้ขโมยพระพุทธรูปทองคำไปจากพุทธวิหารแห่งหนึ่งในเมืองนาคบฏฏันนี้ แล้วนำเอาทองคำจากพระพุทธรูปนั้นไปใช้ในการซ่อมแซมวิหารของฮินดู. เรื่องนี้ได้กล่าวไว้ในหนังสือภาษาทมิฬที่เขียนในยุคนั้นชื่อกูรูปรัมปไร ปรมารัม (Guruparamparai Parbharam). ในสมัยที่กษัตริย์โจละพระนามว่าราชราชา กำลังมีอำนาจ

(ระหว่าง ค.ศ. ๙๙๕ - ๑๐๑๔) ^๕ นั้น ก็ได้สร้างวัดขึ้น
 วัดหนึ่งเรียกว่า สิริโคเรนทรจุฬามณีวิหาร ณ เมือง
 นาคปุณณัมม^๕. ในการสร้างพุทธสถานอัน^๕ กษัตริย์
 แห่งอาณาจักรศรีวิชัยในเกาะสุมาตราได้มีส่วนช่วย
 เหลือกษัตริย์โจละอยู่ด้วย. ได้มีผู้พบแผ่นทองแดงที่
 กษัตริย์ศรีวิชัยพระองค์^๕ มอบให้ในการช่วยสร้างวัดฝัง
 อยู่ในดินและปัจจุบันได้ย้ายไปเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์
 ลีเด็น (Leiden Museum).

และก็เช่นเดียวกัน ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ พ่อค้าชาวจีน
 ได้แวะขึ้นบกที่ท่าแห่ง^๕ เพื่อหาสินค้า. พวกเขาได้บันทึก
 จารึกอันหนึ่งไว้ที่พุทธวิหารแห่ง^๕. จารึกอัน^๕นี้จด
 หมายเหตุจีนก็ได้มีกล่าวถึงไว้ด้วยเช่นกัน.

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ พระเจ้ารามปติราชแห่งพม่าได้
 จัดส่งพระภิกษุชาวพม่า ๑๑ รูป และคณะทูตไปยังประเทศ
 ลังกา เรือเกิดอัปปางในระหว่างการเดินทางกลับประเทศ
 ของคน. แต่เคราะห์ดีที่พวกพระและลูกเรือเหล่านั้นได้

มาถึงเมืองนาคบฏภูมัมและได้อาศัยพักพิงอยู่ที่วิหารของ
ชาวจีนทั้งกล่าวแล้ว. ข้อความทั้งกล่าวมานี้มีกล่าวไว้
ในศิลาจารึกกัลยาณีสีมาของพม่า.

เซอร์ วอลเตอร์ เอลเลียต (Sir Walter Elliot)
กล่าวว่า ในปี ค.ศ. ๑๘๓๖ ทางทิศเหนือของเมือง
นาคบฏภูมัม มีวิหารหอคอยใหญ่แห่งหนึ่งซึ่งเรียกกัน
ว่าโคปุรัม ตั้งอยู่ริมทะเล. หอคอยนี้ใช้เป็นประภาคาร
สำหรับพวกเดินเรือ. ในปี ค.ศ. ๑๘๖๗ รัฐบาล
อินเดียได้อนุญาตให้พวกมิชชันนารีคริสเตียนหรือพุทธ-
สถานอันนี้ออกแล้วสร้างอาคารของพวกคริสเตียนหลัง
หนึ่งขึ้นแทน. ที่เมืองโคปุระก็ได้มีผู้พบพระพุทธรูป
๕ องค์อยู่ในคันไม้ ๓ คันที่ถูกโค่นลง. พระพุทธรูป ๕
องค์นั้น ๔ องค์ทำด้วยโลหะ ส่วนอีกองค์หนึ่งนั้นเป็น
กระเบื้องดินเผา (ลายคราม), องค์หนึ่งเป็นปางทรง
แสดงพระธรรมเทศนา. เมื่อดอร์ค นาเปียร์ (Lord
Napier) ผู้ว่าราชการชาวอังกฤษมาเยี่ยมสถานที่แห่ง

นี้ พวกมิชชันนารีคริสเตียนได้มอบโบราณวัตถุเหล่านี้ให้เป็นของขวัญ. ที่ฐานของพระพุทธรูปนี้ ใ้พบว่า มีจารึกภาษาทมิฬสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒ อยู่แผ่นหนึ่ง อ่านได้ความว่า “ของสวัสดิ์. ขอบุติศแก่พระศาสนา ผู้ซึ่งอากมบัณฑิตถึงเป็นสวณะเพื่อความหลุดพ้นจาก สงสาร.”

ในปัจจุบัน ในเมืองนาคบักฏันมีบ้านพราหมณ์บ้านหนึ่งเรียกกันว่า บ้านปุตตัมโกฏฏัม (Puttamkottam). นายเอส. กฤษณสวามี อีแยงการ์ กล่าวว่า หมู่บ้านนี้ได้สร้างหลังจากที่ได้รื้อถอนพุทธวิหาร ซึ่งมีอยู่ ณ ที่นั้นออกไป. ในพิพิธภัณฑ์เมืองมัทราส เราจะได้เห็นพระพุทธรูปแบบต่าง ๆ มากมาย พร้อมทั้งงานแกะสลักเกี่ยวกับพุทธศาสนาอีกเป็นอันมาก. จากข้อเท็จจริงต่าง ๆ เหล่านี้เองจึงอาจลงสันนิษฐานได้ว่า เมืองนาคบักฏันนั้นเป็นเมืองสำคัญของพระพุทธรศาสนา และเป็นเมืองที่ทำให้พุทธศาสนิกชาวอินเดีย

ภาคภูมิใจอยู่เป็นเวลาหลายศตวรรษทีเดียว. พระพุทธ-
โฆสะ พระอรรคทายกรผู้ยิ่งใหญ่ก็เดินทางมายัง
ประเทศลังกาจากเมืองท่าแห่งนี้. หมู่บ้านแห่งหนึ่งก็
ชื่อว่า พุทธกุฎี ซึ่งชื่อของหมู่บ้านนี้ก็แสดงให้เห็น
ถิ่นของชาวพุทธ. หลังจากคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ มา
แล้ว โบราณวัตถุต่าง ๆ ทางพุทธศาสนาได้สูญหายไป
พร้อม ๆ กับการมาถึงของพวกยุโรป.

เมืองอุไรยูร์ (Uraiyur) ซึ่งภาษาสันสกฤต เรียกว่า
เมืองอุรปุระ (Uragapura) นั้นก็เป็นเมืองโบราณ
เมืองหนึ่งของอาณาจักรโจละอันเป็นบ้านเกิดของพระ-
พุทธทศตะ พระอรรคทายกรผู้เรืองนามรูปหนึ่ง.
และเมืองนี้ก็ได้เป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา
แห่งหนึ่งมาตั้งแต่สมัยที่พระพุทธศาสนาเริ่มเข้ามาสู่
อินเดียได้ด้วย.

เท่าที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ เราพูดถึงเฉพาะเมืองที่เป็น
ศูนย์กลางการศึกษาของพระพุทธศาสนาในอาณาจักรโจละ

เท่านั้น. ความจริงแล้วยังมีเมืองเล็ก ๆ อีกจำนวนมาก
ที่พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญอยู่ในสมัยนั้น. เมือง
ต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น เมืองพุทธมณฑล, เมืองสังฆมณฑล,
เมืองกมุทโกณัม, เมืองมยุรปุณณัม, เมืองอาสัฏฐิโกณัม
เป็นต้น ก็เป็นศูนย์วัฒนธรรมที่สำคัญของพระพุทธ-
ศาสนาด้วยเหมือนกัน. เมืองต่าง ๆ ที่มีชื่อที่ประกอบ
ด้วยคำว่า พุทธ, สังฆ, อาสัฏฐิ (หมายถึงต้นโพธิ์)
นั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่า เป็นเมืองที่เคยเกี่ยวข้องกับ
พระพุทธศาสนาในอดี้อย่างไม่ต้อสงสัย. ในโบสถ์
ของฮินดูบางแห่งในเมืองนี้ก็จะได้เห็นว่ามีพระพุทธรูป
ตั้งไว้คู่กับเทวรูปของฮินดูด้วย.

ดินแดนแถบธอนไทมณฑล (Thondaimandala)
ของอินเดียใต้ก็เป็นดินที่มีชาวพุทธอยู่อาศัยเหมือน
กัน แต่จะไม่เหมือนกับเมืองโจละ คือไม่มีศูนย์กลางการ
ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ มีแต่เพียงเมืองพุทธไม่กี่
เมืองเท่านั้น เช่น เมืองกูวัม, เมืองสังฆมังกิ, เมือง

ทีรุปาติริปุลิยูร์, และเมืองกาณจิปุรัม เป็นต้น.
 สำหรับเมืองกัวมन्नเป็นเมืองที่พระพุทธศาสนามั่นคง
 มาตั้งแต่ยุคแรก ๆ. พระพุทธรูปใหญ่ที่พบที่เมืองนี้
 เราจะได้ดูได้ที่พิพิธภัณฑ์เมืองมัตราส. แม้กระทั่งทุกวันนี้
 ก็ยังเข้าใจกันว่า สังฆมณฑลนี้เป็นหมู่บ้านของชาวพุทธ
 เพราะว่าชื่อ^๕แสดงให้เห็นว่า หมู่บ้าน^๕มีความเกี่ยวข้องกับ
 พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา. หมู่บ้าน^๕นี้เป็นบ้าน
 เกิดของคณาจารย์ชาวพุทธท่านหนึ่งชื่อ สากิยา นายการ
 (Sakiya Nayakar) ซึ่งกล่าวกันว่าในตอนหลัง
 ได้หันไปนับถือศาสนาไศวะ (Shaivism). สำหรับ
 เมืองทีรุปาติริปุลิยูร์นั้น เป็นศูนย์กลางการศึกษาของ
 พุทธศาสนา และกล่าวกันว่า ที่เมืองนี้ได้เคยมีมหา-
 วิทยาลัยพระพุทธศาสนาด้วย.

เมืองกาณจิปุรัม (Kāñchipuram)

เมืองกาณจิปุรัม ซึ่งเป็นเมืองสำคัญในเขตภาค
 ธอนไทมณฑล (Thondaimandala) นั้น เป็น

เมืองที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา
 ในอินเดียได้. จำเดิมแต่ยุคแรก ๆ มาเลยทีเดียว
 เมืองนี้กลายเป็นที่เผชิญหน้ากันของศาสนาสำคัญ ๔
 ศาสนา คือ พุทธ พราหมณ์ เซน และอัสซีก ซึ่งต่าง
 ก็มุ่งที่จะครองความเป็นเลิศในดินแดนแถบนี้. แต่ปรากฏ
 ว่าพระพุทธศาสนาเป็นที่นิยมของประชาชนมากที่สุด.
 ยวนฉ่าง ซึ่งได้มาเยี่ยมเมืองนี้ในคริสต์ศตวรรษที่ ๗
 กล่าวว่า พระเจ้าอโศกได้สร้างพระสถูปไว้ที่หนึ่งคំหนึ่ง.
 ในวรรณคดีภาษาทมิฬเรื่อง มณีเมฆโล ก็ได้กล่าวไว้ว่า
 พระเจ้ากิลลิวะละวัน (Killivalavan) ได้สร้าง
 พระเจดีย์องค์หนึ่งในเมืองนี้ถวายเป็นพุทธบูชา. นอก
 จากนี้ยังมีกล่าวไว้ในหนังสือเรื่องเดียวกันอีกว่า พระเจ้า
 แผ่นดินได้ถวายอุทยานชื่อ ตรีมทวนะ แก่พระสงฆ์ใน
 พระพุทธศาสนา, และได้สร้างปูชนียสถานอันประกอบ
 ด้วยพระพุทธรูปจำลองอันหนึ่งไว้ในอุทยานแห่งนี้ด้วย.
 กล่าวกันว่าคณาจารย์ทางพระพุทธศาสนา ชื่อ อรวณะ อทิกัล

(Aravana Adigal) ได้อพยพมาสู่เมืองกาณจิปรัม
 นี้ จากเมืองกาเวริปัททินัม (Kaveripattinam).
 มณีเมฆลานั้น หลังจากที่ได้บวชเป็นภิกษุในพระ-
 พุทธศาสนาแล้ว ก็ได้ดำเนินชีวิตอยู่ในเมืองนี้ จนกระ-
 ทั่งถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต. แม้ทุกวันนี้ยังมีวัดฮินดู
 ที่เรียกว่า มณีเมฆลา อัมมัน โกวิล อยู่ในเมืองนี้. วัด
 ฮินดูดังกล่าวนี้ก็เป็นวัดในพระพุทธศาสนาที่ถูกแปลง
 ให้เป็นวัดฮินดู. อาจารย์ธรรมปาละ อธิการบดีของมหา-
 วิทยาลัยนาลันทา และท่านอนรุทธเถระผู้รจนากฎัม-
 มัตถสังคหะ ก็เป็นผู้มีมูลำเนาอยู่ในเมืองนี้. พระพุทธ-
 โฆสจารย์ อรรถกถาจารย์ผู้มีชื่อเสียง ซึ่งมีชีวิตอยู่ใน
 ตอนต้นๆ ของคริสต์ศตวรรษที่ ๕ กล่าวไว้ในกถาสรูป
 ของมโนรตปฐพี (อรรถกถาอังคุตตรนิกาย) ว่า
 ในขณะที่ท่านกำลังเรียบเรียงอรรถกถาถึงกล่าวอยู่นั้น
 ท่านอยู่ในเมืองกาณจิปรัมกับสหายของท่านชื่อพระโพธิ-
 ปาละ. แต่ในปัญจสุทนี อรรถกถามัชฌิมนิกาย

ท่านกล่าวว่าหนังสือเล่มนี้ท่านรจนาในขณะที่ท่านอยู่ที่เมืองมยूरปุฏฐันัม กับพระภิกษุที่เป็นสหายของท่านชื่อ พระพุทธมิตตะ, และในอรรถกถาชื่อสมันตปาสาทิกา พระพุทธโฆสะจารย์กล่าวว่า ในครั้งที่ท่านอยู่ที่เมืองกาญจีปุรัมนั้น ท่านได้เคยเห็นอรรถกถาภาษาเตลุกู (Telugu) เล่มหนึ่งชื่อว่า อัทธรรฐกถา.

ยวนฉ่าง ซึ่งมาถึงเมืองกาญจีปุรัม ในปี ค. ศ. ๖๔๐ กล่าวไว้ว่า ในเวลานั้น เมืองกาญจีปุรัมมีวัดพระพุทธศาสนาประมาณ ๑๐๐ วัด และพระภิกษุราว ๑,๐๐๐ รูป ยวนฉ่างยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า คณาจารย์ทางพุทธศาสนา ชื่อที่คนาคะก็เป็นชาวเมืองสิงหวัคตระ (Sinhavaktra) (คือเมืองสียะมณฑลในปัจจุบัน) ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับเมืองกาญจี. กษัตริย์ปล้ลวะพระนามว่า มเหศวรรมัน (Mahendravarman) ก็ทรงกล่าวไว้ในพระนิพนธ์ภาษาสันสกฤตของพระองค์ชื่อ มัตตวิลาสะประหาสนะ ซึ่งได้ทรงรจนาขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ ๘ ว่า

ในเมืองกาญจิมพุทรวินิจฉัยจำนวนมาก และวิหารที่สำคัญ มีชื่อว่าราชวิหาร. พระเจ้าพุทธวรมัน ซึ่งเป็นกษัตริย์ราชวงศ์ปัลลวะพระองค์หนึ่งที่ปกครองเมืองกาญจิมปุระ ก็ทรงเป็นพุทธมามกะ. พระองค์ได้ทรงสร้างวัดจำนวนมากและทรงอุปถัมภ์วัดเหล่านั้นด้วย. กล่าวกันว่าพระเจ้าหิมสิตละ ซึ่งมีพระชนม์อยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ ๘ นั้นก็ได้ทรงเป็นพุทธศาสนูปถัมภก. ในรัชสมัยของพระเจ้าหิมสิตละนี้ได้มีศาสนิกชนคนหนึ่งชื่อ อสังกะสามารถไต่वाที่ชนะพระภิกษุรูปหนึ่งได้ และชนคนนั้นก็ทำให้พระเจ้าหิมสิตละกลับพระทัยหันไปนับถือศาสนาเชน เป็นเหตุให้พวกพระภิกษุต้องพากันหนีไปหลบภัยอยู่ในประเทศลังกา.

ในปัจจุบันนี้ในเมืองกาญจิมปุระก็มีวัดฮินดูอยู่แห่งหนึ่งเรียกว่า กามากริยามมันโควิล (Kamakriyamman kovil) วัดฮินดูแห่งนี้ เดิมทีเดียวก็เป็นวัดของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ซึ่งสร้างอุทิศเทพธิดาชื่อคารา

(Tara). นักโบราณคดีอินเดียหลายท่านก็มีความเห็นว่าพุทธสถานแห่งนี้ได้ถูกเปลี่ยนมาเป็นเทวสถานของฮินดูในภายหลัง. อันที่จริงแม้ปัจจุบันนี้ยังมีพระพุทธรูปจำนวนมากอยู่ในโควิล (คือเทวสถานของฮินดู) ในเทวสถานแห่งนี้มีพระพุทธรูปยืนองค์หนึ่งเรียกกันว่า สาทตัน (Sattan) คำนี้มีรากคำมาจากคำภาษาบาลีว่า สตฺถา แปลว่าครู ซึ่งหมายถึงพระพุทธรูปเจ้านั่นเอง. ตามประวัติทางฮินดูนั้นก็ว่า สาทตันองค์นี้เป็นโอรสของเทพธิดาฮินดู นามว่ากามากริยัมมัน (Kamakriyamman). วัคฮินดูที่มีชื่อว่า กัจฉิสวรโควิล (Kacchisvara kovil), เอกัมพรสวรโควิล (Ekambaresvara kovil) และกูรูกานิล อมรันดาลโควิล (Kurukanil Amarandal kovil) ซึ่งมีอยู่ในปัจจุบันนี้นั้น ก็ล้วนแต่เกิดแปลงมาจากวัคของพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น. ในวัคฮินดูเหล่านี้ก็ได้พบว่าพระพุทธรูปถูกก่อกำเนิดให้เป็นเทวรูปฮินดูจำนวนมาก. ที่

วัดชินคฺชือ กัจจิตตุนายนารโควิลก็มีพุทธวิหารอยู่แห่ง
หนึ่ง แต่ได้ถูกรื้อทำลายจนไม่เหลือซากเลย. จารึก
หลายอันก็ได้กล่าวถึงการบริจาคที่ดินถวายแก่พุทธ-
วิหารแห่งนี้.

กวีผู้มีชื่อเสียงชาวชวาคนหนึ่งเขียนไว้เมื่อคริสต์ศตวรรษ
ที่ ๑๔ ว่าในเมืองกาณฺฎจีปุระนั้นมีวัดทางพระพุทธศาสนา
อยู่ ๑๓ วัด. เขากล่าวว่า ในระยะเวลาดังกล่าวนี้
พระพุทธศาสนาและศาสนาไวศณเวตผสมผสานกันจน
ยากที่จะแยกออกจากกันและกันได้. การดัดแปลง
พุทธวิหารให้เป็นวัดชินคฺชือกี้ การแปลงพระพุทธรูป
ให้เป็นเทวรูปกี้ และการปลอมเรื่องราวของพุทธเจดีย์
เหล่านั้นให้เป็นเรื่องราวของเทวสถานของชินคฺชือกี้ เป็น
เรื่องที่ทำให้ชาวพุทธผู้รู้เห็นเข้าเกิดความสลดใจเป็น
อย่างยิ่ง. พระพุทธรูปจำนวนมากได้ถูกทำลาย และ
นอกจากนี้สิ่งที่ทำให้ชาวพุทธสลดใจเป็นอย่างมากอีก
อย่างหนึ่งก็คือการเอาพระพุทธรูปไปสร้างกำแพง ทำ

ฐานอาคารและการก่อสร้างอื่น ๆ. นอกจากพระพุทธรูป
ศาสนาจะได้รับความเสียหายประการต่าง ๆ ดังกล่าวมา
แล้วพุทธศิลป์อันเป็นสมบัติอันล้ำค่าในเอเชียยังได้รับความ
เสื่อมเสียอีกด้วย.

จากข้อเท็จจริงทั้งที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ก็จะเห็นได้
ว่า เมืองกาญจีปุระนั้น เป็นเมืองสำคัญของพระพุทธรูป
ศาสนาในอินเดียได้ เช่นเดียวกันกับที่เมืองอนูราชปุระ
เป็นเมืองสำคัญของพระพุทธรูปศาสนาในลังกา. ณาจารย์
ฝ่ายพระพุทธรูปศาสนาที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เช่น พระอรวงษ
อทิคัล, นางมณีเมขลา, พระทินนาคะ, พระโพธิธัมมะ,
พระอรรคกถาจารย์ธรรมปาละ, พระอนุรุทธะ, และ
พระพุทธรูปทิยะ เป็นต้น ก็ล้วนแต่อยู่ในเมืองนี้ทั้งสิ้น.
เทวสถานของศาสนาไวศณเวทที่ชื่อว่า ตีรุมาลีรุญโกละ
(Tirumaliruḍḍicola) ในปัจจุบันนี้ ก็เคยเป็น
ศูนย์กลางทางพระพุทธรูปศาสนามาก่อนในอดีต. ที่เมือง
นี้อีกเช่นกัน ก็ได้พบวิหารต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก,

อักษรพระเจ้าอโศก (คือจารึกอักษรพราหมี) ก็ได้พบ
ในถ้ำเหล่านั้น. นาย วี. อาร์. รามจันทร์ มีความเห็นว่า
ถ้ำเหล่านั้นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาและพระเซนเคย
อยู่ครอบครองมาก่อน.

และก็เช่นเดียวกัน ในเมืองปาดทายนั้น ก็มีเมืองชาว
พุทธและหมู่บ้านของชาวพุทธอยู่หลายแห่ง. พระธรรม-
ปาละ, พระวัชรโพธิ, และนักปราชญ์ทางพระพุทธ-
ศาสนาอื่น ๆ อีกมาก ก็เป็นชาวเมืองนี้. ในเมืองนี้มี
วิหารถ้ำหลายแห่งซึ่งเป็นที่ที่พระภิกษุในพระพุทธ-
ศาสนาเคยอยู่อาศัย.

ประการสุดท้ายที่เราจะต้องพิจารณาก็คือ เรื่องของ
อาณาจักรเจระ (Chera) และศูนย์กลางของพระ
พุทธศาสนาในเมืองนี้. ดินแดนแถบนี้เรียกว่า เกราล่า
(Kerala) หรือมาลายาลัม (Malayalam)
กัวย. พระเจ้าเอลาระ ซึ่งเป็นผู้ปราบลังกาใต้และทรวง

ปกครองลังกา เมื่อ ๒๐๐ ปีก่อน ค.ศ. นั้น ก็ทรงเป็น
ชาวเมืองเกราล่า.

นครวัณจิ (City of Vañchi)

นครวัณจิ^{๕๕๗} เป็นนครหลวงของอาณาจักรเจระ. วรรณ-
คดีภาษาทมิฬชื่อ สิลัปปริการัม ได้อธิบายถึงเมือง
ต่างๆ ที่เป็นนครหลวงของอาณาจักรสำคัญๆ ในอินเดีย
ใต้ไว้ดังนี้คือ เมืองกาเวรีปัญ्ณัมเป็นนครหลวงของ
อาณาจักรโจละ, เมืองวัณจิเป็นนครหลวงของอาณาจักร
เจระ, และเมืองมธูราเป็นนครหลวงของอาณาจักร
ปาณฑยะ. ได้มีกล่าวไว้ในเรื่องมณีเมขลาว่า ทวดของ
โควาลัน (Kovalan) วีรบุรุษในเรื่องสิลัปปริการัม
ได้สร้างพุทธสถูปขึ้นองค์หนึ่งที่เมืองวัณจิ. โควาลันคนนั้น
ได้หันมาเลื่อมใสพระพุทธศาสนาเพราะพระภิกษุรูปหนึ่ง
ซึ่งอาศัยอยู่ ณ วัดปาทบังกษมาลย์ และได้ใช้จ่ายทรัพย์
สมบัติเป็นจำนวนมากเพื่อประโยชน์แก่พระพุทธศาสนา.
ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒ พระเจดีย์องค์นี้และพระเจดีย์

องค์อื่น ๆ ก็ยังคงมีอยู่ในเมืองวัฏจี. ในเรื่องมณีเมขลา ได้กล่าวไว้ว่า บิคาของโควสัน, นางมณีเมขลา และ พระอรรณะ อทีกัล ได้เคยเดินทางไปสักการะพระเจดีย์ต่าง ๆ ในเมืองวัฏจี.

ปัจจุบันนี้ วัคชินกูจำนวนมาก เช่นวัคที่มีชื่อว่า สาทตัน กาวุ (Sattan Kavu) และไอยัปปันโควิล (Aiyappan kovil) เป็นต้น ก็ยังมีอยู่ในเมืองมาลาเยลัม. วัคชินกูเหล่านี้เคยเป็นวัคทางพระพุทธศาสนามาก่อนทั้งนั้น. คำว่า สาทตัน ทั้งที่ได้อีกเล่ามาข้างต้นนั้น ก็เป็นพระนามของพระพุทธเจ้าพระนามหนึ่ง (คือเป็นคำที่มาจากคำว่า สตฺถา), คำว่า กาวุ นั้น หมายถึงอุทยาน หรือวัค. ดังนั้น คำว่า สาทตัน กาวุ จึงหมายความว่า วัคของพระพุทธเจ้า.

เมืองมธุรา (Madhura)

ดินแดนอีกแถบหนึ่งที่ได้พบว่ามีเมืองพุทธและหมู่บ้านชาวพุทธอยู่เป็นจำนวนมากก็คืออาณาจักรปาณฑยะ.

นครหลวงของเมืองนี้คือเมืองมธุรา เป็นศูนย์กลางการ
เผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกแห่งหนึ่ง. วรรณคดีที่มีพิ
ชื่อว่า มธุไรกาณฐี (Madhuraikāṇṭhī) ซึ่งเขียน
ในระยะสุดท้ายของยุคสังฆม (เป็นชื่อของยุคของ
วรรณคดีที่มีพิ) กล่าวไว้ว่า ในเมืองนี้มีวัดพระพุท
ศาสนาและชาวพุทธอยู่เป็นจำนวนมาก. ในเรื่องมณี
เมฆไล ก็ได้กล่าวถึงพระสถูปองค์หนึ่งที่สร้างอุทิศ
เทพธิดาชื่อจินดาเทวี. นักประวัติศาสตร์หลายท่าน
มีความเห็นว่า สถูปองค์นี้สร้างอุทิศเทพธิดาฝ่ายมหา
ยานที่ชื่อว่า ทารา. ข้อสันนิษฐานนี้ได้รับการสนับสนุน
จากข้อเท็จจริงที่ว่า เทพธิดาที่ชื่อว่า ทารานี้ บางทีก็
เรียกกันว่า จินดาเทวี ด้วย. ยวนฉางซึ่งได้มาถึงเมืองนี้
ในคริสต์ศตวรรษที่ ๗ ได้กล่าวไว้ว่าเขาได้เห็นซากปรัก
หักพังของวิหารที่สร้างโดยพระเจ้าอโศกด้วย. แต่ในวรรณ
คดีที่มีพิไม่ปรากฏว่าได้มีการกล่าวถึงวัดต่าง ๆ ดังกล่าว
มานี้. ใครจะเป็นผู้สร้างวัดเหล่านั้นก็ตามที แต่เราก็

เชื่อได้ว่ามีวัดพระพุทธศาสนาจำนวนมากอยู่ในเมืองมธราชริง หลักฐานอ้างอิงในเรื่องนี้ก็คือน่าจะมีสถานที่แห่งหนึ่งเรียกกันว่า อริยฐูปัญญี ซึ่งเข้าใจว่าเป็นชื่อที่เอามาจากชื่อของวิหารดำที่พระอริยฐูเถระชาวลังกาเคยอยู่อาศัยนั่นเอง. จารึกอักษรพราหมณ์หลายอันก็ได้พบในวิหารดำเหล่านี้ ซึ่งเป็นที่ที่พระภิกษุในพระพุทธศาสนาเคยอยู่ครอบครอง.

เมืองโปติยกันนะ (Podiyakanna) ตามที่มีกล่าวไว้ในวรรณคดีทมิฬ ก็ว่าเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่ง. ฅณาจารย์ฝ่ายมหายานชื่อ วัชรโพธิ (๖๖๑-๗๓๐) ก็เกิดที่เมืองนี้. ท่านได้เดินทางไปยังประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่นเพื่อประกาศพระพุทธศาสนา มหายาน นิกายธยานะ หรือเซ็น. กำบถตันชอร์ (Tanjore) ในปัจจุบันนี้ ในสมัยโบราณเรียกว่า กันไช (Tanchai), พระธรรมปาละ ผู้รจนารวดกถาของอังกุตตรนิกาย สุตตันตปิฎก จำนวน

๑๓ เล่ม ก็เป็นชาวจังหวัดน. ฉะนั้น เรื่องที่ว่าดินนี้
เคยเป็นดินที่มีชาวพุทธจำนวนมากอยู่อาศัยนั้นจึงเป็น
เรื่องที่มีหลักฐานแน่นอน.

เป็นธรรมเนียมที่มีมาแต่พุทธกาลอย่างหนึ่ง คือการ
ชอบสร้างวัดไว้ในสวนหรืออุทยาน, และธรรมเนียม
นี้ก็ได้แพร่หลายไปทั้งในประเทศอินเดียและในประเทศ
ลังกา.

เมืองมนูว์ (Manavur) และเมืองทุดิตปุระ
(Tuditapura) ก็เป็นเมืองของชาวพุทธที่มีพระสถูป
เจดีย์ต่าง ๆ จำนวนมาก หนังสือที่ถอดความจากบทวิ
ภาษาทมิฬเรื่อง ยักกะยาถัปปรณี (Yakkayagap-
parani) ก็มีข้อความที่กล่าวถึงเมือง ๆ หนึ่งชื่อว่า
พุทธปุระ, แต่ข้อความนี้ในปัจจุบันยังมิได้รับการ
รับรองว่าเป็นความจริง.

จากข้อความข้างที่ได้อ้างมาข้างต้นนี้ ก็พอจะมองเห็น
ถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในเมืองโจละ,

ปาดทยะ, เจระ (เกรล่ำ), และดินแดนแถบธอน-
 ไทมณฑล (Thondaimaṇḍala) ซึ่งรวมกันเข้า
 เป็นอินเดียได้. จากวรรณคดีต่าง ๆ อันพอจะหาได้
 และซากโบราณสถานต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้ ก็คง
 จะทำให้เรารู้สึกว่า พระพุทธศาสนานั้นได้แพร่หลาย
 ไปทั่วอินเดียได้. เสกิลลาร์ (Sekillar) ผู้ประพันธ์
 เรื่อง เปริยปุราณัม อันเป็นเรื่องราวศาสนาฮินดู
 ก็ได้กล่าวไว้ว่า ในคริสต์ศตวรรษที่ ๗ นั้น ศาสนา-
 ไศวะอยู่ในสภาพร่อแร่เต็มที แต่พระพุทธศาสนากำลัง
 รุ่งเรือง. เสกิลลาร์กล่าวว่า พวกไศวะพากันสวก
 อ้อนวอนพระคิวะขอให้ช่วยทำลายพระพุทธศาสนาและ
 ช่วยสนับสนุนศาสนาฮินดู, และโดยการอ้อนวอนให้ของ
 พระคิวะนั่นเอง ติรุกญาณสัมพันธาร์ (Tirugnana-
 sambandhar) ปราชญ์ชาวฮินดูจึงได้มาเกิดเพื่อ
 กอบกู้ศาสนาฮินดู. เกี่ยวกับความรุ่งเรืองของพระ-
 พุทธศาสนาตามที่เสกิลลาร์กล่าวไว้นั้น คงจะไม่เป็น

การกล่าวที่ผิดจากความจริงแน่นอน (เพราะเป็นการกล่าวถึงเรื่องของฝ่ายที่เป็นศัตรูกัน).

อิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อศาสนาฮินดู

เมื่อพระพุทธศาสนาเสื่อมไปจากอินเดียแล้ว สิ่งทีพระพุทธศาสนาทิ้งไว้เบื้องหลัง ก็คืออิทธิพลอันไม่อาจจะลบล้างได้ซึ่งแนบแน่นอยู่ในการดำเนินชีวิต และศาสนธรรมของอินเดียได้. กติกรรมทางพระพุทธศาสนา ได้ถูกนำเอาไปคลุกเคล้ากับคำสอนของศาสนาฮินดู. ศาสนาฮินดูยุคปัจจุบันก็ได้รับเอาความคิดทั้งของพระพุทธศาสนาและศาสนาเซนเข้าไปผสมด้วย. ไม่เพียงแต่ผสมกับพระพุทธศาสนาและศาสนาเซนเท่านั้น ศาสนาฮินดูยังได้พยายามที่จะกลืนเอาศาสนาอิสลามเข้าไปด้วย. ดังที่ปรากฏว่าในระหว่างรัชสมัยของอักบาร์มหาราช (มหาราชอิสลาม) นั้น ได้มีการแต่งคัมภีร์อุปนิษัทใหม่ขึ้นฉบับหนึ่งเรียกว่า อัลลาะห์ อุปนิษัท (Allah Upanishad). ที่นี้ก็มาพิจารณากันถึงเรื่องทีความคิดทางพระ

พุทธศาสนาถูกนำเข้ามาปนกับคำสอนของศาสนาฮินดู. ชาวฮินดูในอินเดียได้ส่วนมากไม่รู้ว่ ความคิดบางอย่างของชาวฮินดูนั้นได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งเมื่อพระพุทธศาสนากำลังเจริญรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนของพวกตน. จะเห็นได้ว่า แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะถูกกำจัดออกไปแล้วก็ตาม แต่ชาวฮินดูก็ยังบูชาพระพุทธเจ้าอยู่ในฐานะที่เป็นอวตารปางหนึ่งของพระวิษณุ. พวกฮินดูจำเป็นต้องเอาพระพุทธเจ้ามาเป็นอวตารปางหนึ่งของพระวิษณุ เพราะเหตุว่า พระพุทธเจ้าเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเอาพระพุทธเจ้าเข้าไปรวมไว้ในพวกพระเจ้าของศาสนาฮินดูด้วย. เราไม่อาจจะกล่าวได้อย่างแน่นอนว่ เหตุการณ์ดังกล่าวนี้เกิดขึ้นแต่ครั้งไหน. ในพจนานุกรมสันสกฤตของอมรสิงห์ ซึ่งเขียนแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๘ กล่าวว่า พระพุทธเจ้าเป็นพระราชาโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะกับพระนางมายา. ใน

หนังสือเกี่ยวกับเรื่องอวตาร ๑๐ ปางของพระวิษณุ เชื่อว่า
ทศาวตารลัทธิ ซึ่งเขียนในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑ ก็กล่าวว่า
พระพุทธเจ้าเป็นอวตารปางที่ ๙ ของพระวิษณุ. ฉะนั้น
เราจึงอาจสันนิษฐานได้ว่าการเอาพระพุทธเจ้าไปเป็น
พระเจ้าของหนึ่งของศาสนาฮินดูนั้น คงจะเกิดขึ้นใน
ระหว่างระยะเวลาที่ได้มีการเรียบเรียงหนังสือทั้งสอง
เล่มดังกล่าวนี้.

ในขณะที่ฮินดูนิยายไวศณเวท เอาพระพุทธเจ้าไป
เป็นอวตารปางหนึ่งของพระเจ้าของตนนั้น, ฮินดู
อีกนิยายหนึ่งคือไศวะ ก็ไม่ยอมให้น้ำพวกไวศณ-
เวทเหมือนกัน คือได้เอาพระพุทธเจ้าไปเป็นพระเจ้า
องค์หนึ่งของพวกเขาด้วย โดยขนานนามพระองค์ว่า
ศาสตาไอยนาร์และธรรมราชัน. นอกจากนี้พระ-
พุทธเจ้ายังถูกขนานนามว่า วินายกะ ซึ่งตรงกับพระ
กณศของฮินดู ซึ่งมีศรัทธาเป็นข้างนั่นเอง. นามว่า
วินายกะนั้น เป็นนามที่ชาวพุทธใช้เรียกพระพุทธเจ้า

นามหนึ่ง. และชาวฮินดูก็เรียกพระคณศของเขาวา
วินายกะเหมือนกัน. ฉะนั้น ธรรมราชวิหารและวินายก-
วิหาร จึงได้ถูกเปลี่ยนชื่อเสียใหม่เป็นธรรมราชโควิล
และวินายกโควิล.

การฆ่าสัตว์บูชาบุญ เป็นสิ่งที่พระพุทธานุญาตห้าม
ไว้อย่างแจ้งชัด แต่ศาสนาฮินดูสอนว่าเป็นสิ่งที่เป็น
บุญกุศลอย่างสูง. แต่เนื่องจากอิทธิพลของพระ-
พุทธานุญาตห้าม ศาสนาฮินดูจึงประกาศห้ามการ
ฆ่าสัตว์ และรับเอาศีลข้อแรกของพระพุทธานุญาต
คือการเว้นจากปาณาติบาตเข้ามาใช้. เพราะฉะนั้น
ศาสนาฮินดูจึงได้จัดการปฏิรูปศาสนาของตนเอง ซึ่ง
เริ่มคลอนแคลนและเสื่อมโทรมลงโดยการเอาคำสอน
ของพระพุทธานุญาตเข้ามาช่วย.

ต้นโพธิ์เป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์สำหรับชาวพุทธ เพราะว่า
พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ ณ ภายใต้นโพธิ์. กวีชาวทมิฬ
ที่เป็นพุทธศาสนิก ก็เขียนบทกวีสรรเสริญพระบรม-

ศาสตรา ด้วยการใช้ถ้อยคำเป็นต้นว่า “พระผู้ประเสริฐ ผู้ตรัสรู้ ณ ภายใต้คางไม้โพธิ์,” “ชุมแห่งเมตตาซึ่ง นิ่งอยู่ภายใต้อันโพธิ์.” คณาจารย์ฝ่ายไสยะคืออัปาร์ สุนทรวาร์, ทิรุคณฺฑาณสัมพันธาร์, ก็กล่าวถึงพระพุทธเจ้า ไว้ในบทสวดชื่อ เรวารัมโดยเรียกพระองค์ว่า โพธิยาร์ คือ ผู้บูชาอันโพธิ์. กวีชาวพุทธคนหนึ่งในสมัยสังฆัม ก็มีชื่อว่า อิลัมโพธิยาร์. ในหนังสือวรรณคดีต่อต้าน พระพุทธศาสนาเรื่องหนึ่งซึ่งเขียนโดยกวีเซน ก็กล่าว ถึงการบูชาอันโพธิ์ของชาวพุทธ. การปฏิบัติของชาว พุทธดังกล่าวนั้น ชาวฮินดูในอินเดียได้ก็เอาแบบ อย่างมาปฏิบัติบ้าง และยังถือปฏิบัติกันสืบมาจนกระทั่ง ทุกวันนี้. แต่พวกเขาหารู้ไม่ว่า การปฏิบัติของพวกเขา ดังกล่าวนั้น เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ที่เป็นชาวพุทธของพวกเขานั่นเอง.

พระภิกษุในพระพุทธศาสนานั้นชอบสร้างวัดตามหมู่บ้าน แล้วก็อยู่จำพรรษาและสั่งสอนธรรมแก่ชาว

บ้าน. ธรรมเนียมอันนี้ ชาวฮินดูก็ได้นำเอามาใช้บ้าง โดย
 การตั้ง “มะดัม” (Madams) (คือศาลาที่พัก)
 ขึ้นเป็นจำนวนมาก ด้วยวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน.
 เป็นที่รู้จักทั่วไปอีกอย่างหนึ่งก็คือ ลัทธิอัคไวทวาท
 ของสังกรจารย์ ซึ่งมีชื่อเรียกกันอีกหลายอย่างคือ มายา-
 วาท, เอกาทมาวาท, สมารทวาท นั้น ก็ได้รับอิทธิ-
 พลังจากพุทธปรัชญาฝ่ายมหายาน. กล่าวคือหลังจากที่
 ได้ศึกษาพุทธปรัชญาของนิกายศูนยวาทและวิชญาณวาท
 แล้ว สังกระก็ได้นำทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้ในคำ
 สอนของตน. รามานุชะคณาจารย์ฮินดูที่มีชื่อเสียงอีกคน
 หนึ่งเรียกลัทธิอัคไวทวาทของสังกระว่าเป็น “พุทธศาสนา
 ที่แอบแฝงเข้ามา.” มีรวาจารย์คณาจารย์ผู้มีชื่อเสียง
 ของฮินดูนิกายทไวทวาท ถึงกับปฏิเสธปรัชญาของ
 สังกระเอาเลยทีเดียว โดยกล่าวว่า ปรัชญาของสังกระ
 นั้นก็คือพระพุทธรศาสนาในเครื่องทรงอีกแบบหนึ่งนั่น
 เอง. หนังสือเรื่อง บัทมปุราณะก็เรียก ปรัชญาอัค-

ไวทวาทของสังकरว่าเป็น “พระพุทธรศาสนาที่แอบแฝงเข้ามา” เช่นกัน. ดังนั้นเราจึงเห็นได้จากหลักฐานที่พวกฮินดูพูดออกมาเองนี้ว่า พระพุทธรศาสนาที่มีอิทธิพลต่อสังการจารย์เป็นอย่างมากทีเดียว. นอกจากนี้พวกเทพและเทพธิดาต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงของฝ่ายมหายานก็ถูกตั้งชื่อให้เป็นฮินดู เช่น กาลี, ปัทมา, เคราปติ และเทพทั้งหลายเหล่านี้ก็ยังประดิษฐานไว้เคารพบูชาอยู่ในวัดฮินดูที่เคยเป็นวิหารทางพระพุทธรศาสนามาแต่เดิมนั่นเอง. ด้วยเหตุนี้วิหารของเทพธิดาของพระพุทธรศาสนาฝ่ายมหายานที่ชื่อว่า มณีเมขลา ที่เมืองกานูจีจึงกลายเป็น “เคราปติยมันโควิล” ไป. โควิล (วัดฮินดู) เหล่านี้ เป็นเพียงสองแห่งในบรรดาโควิลจำนวนมากกว่ามากในอินเดียใต้ ที่แต่เดิมเป็นวัดทางพระพุทธรศาสนามาก่อน.

สิ่งเหล่านี้เป็นมรดกตกทอดที่ศาสนาฮินดูได้รับมาจากพระพุทธรศาสนา. การสร้างมะคัมกัตติ, ปรัญญาอั-

ไวทวาทของสังกรจารย์กัถิ, การแปลงเทวคาในพระ-
พุทธศาสนาเป็นเทพเจ้าในศาสนาฮินดูกัถิ, พระพุทธ-
เจ้ากลายเป็นอวตารปางหนึ่งของพระวิษณุกัถิ, และ
การลดหย่อนเรื่องการฆ่าสัตว์บูชาญลงไปที่กัถิ เหล่านี้
ล้วนเป็นเรื่องที่เห็นได้ว่าเป็นผลมาจากอิทธิพลของ
พระพุทธศาสนาทั้งนั้น. ธรรมเนียมและคำสั่งสอน
เหล่านี้ชาวฮินดูก็ยังปฏิบัติกันสืบมาอย่างเหนียวแน่น
กระทั่งถึงทุกวันนี้. แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะถูกกำจัด
ออกไปจากอินเดียได้แล้ว แต่ร่องรอยของพระพุทธ-
ศาสนาอีกหลายอย่างก็ยังคงอยู่. พระพุทธศาสนานั้นแม้
ว่าจะประสบความพ่ายแพ้ในอินเดีย แต่คำสั่งสอนและ
ปรัชญาของพระพุทธเจ้ายังชนะใจคนทั่วไปอยู่เสมอ.

ผลงานด้านวรรณคดีทิพย์ของกวีชาวพุทธในอินเดียใต้
อินเดียใต้ได้ให้กำเนิดคณาจารย์ทางพุทธศาสนาที่ได้
ผลิตงานด้านวรรณคดีทั้งที่เป็นภาษาทมิฬ ภาษาบาลี
และภาษาสันสกฤตเป็นจำนวนมาก. ท่านเหล่านี้

ได้ช่วยกันผลิตวรรณกรรมมากมายในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ ไวยากรณ์ นิรุกติศาสตร์ คาราศาสตร์ และเภสัชศาสตร์ เป็นต้น. หลักฐานที่อ้างถึงผลงานของท่านเหล่านี้ เราจะพบได้ทั้งในวรรณคดีภาษาทมิฬและจดหมายเหตุทางประวัติศาสตร์อื่น ๆ.

แต่นับว่าเป็นโชคร้ายอย่างยิ่งที่เคียวที่หนังสือต่าง ๆ จำนวนมากที่เขียนในคริสต์ศตวรรษที่ ๓ ถึงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ นั้น มีเหลือมาถึงปัจจุบันนี้น้อยเล่มเต็มที และการที่หนังสือจำนวนมากถูกทำลายไปนั้นย่อมเป็นผลเสียหายต่ออนุชนผู้เกิดในภายหลังเป็นอย่างยิ่ง.

ในครั้งนั้นพุทธศาสนิกชนและศาสนิกชนคงจะประกาศพระศาสนาด้วยภาษาท้องถิ่นของตน. พระภิกษุที่ยังอินทรีย์ไถ่ก็ย่อมจะต้องศึกษาภาษาท้องถิ่น แล้วก็เทศนาสั่งสอนและแต่งคำรับตำราด้วยภาษาท้องถิ่น เพื่อให้สำเร็จประโยชน์แก่ชาวพื้นเมือง. แม้ว่าผลงานด้าน

อักษรศาสตร์ของท่านเหล่านั้นจะถูกฝ่ายตรงกันข้ามทำลายไปจนหมดสิ้นก็ตาม แต่ท่านเหล่านั้นได้ทิ้งร่องรอยแห่งอิทธิพลอันมีวิญญูของท่านไว้แก่อินเดียเป็นอันมาก.

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔ พระพุทธทักดาเถระ พระอรรถกถาจารย์ผู้เรืองนาม ซึ่งได้เคยอาศัยอยู่ในเมืองที่เป็นถิ่นชาวพุทธหลายเมือง เช่น เมืองอรุคปุระ หรืออุไรยูร์ (Uraiyur), เมืองกาเวริปฏินัม (Kaveripattinam) และเมืองภุตมังกล (Bhutamangala) เป็นต้น ได้รจนาคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีหลายคัมภีร์. ศาสตราจารย์ริส เดวิดส์ กล่าวว่า พระพุทธทักตะรจนาอรรถกถาของท่านโดยอาศัยเรื่องราวต่าง ๆ จากวรรณคดีพุทธศาสนาภาษาทมิฬ. ข้อความบางตอนในเรื่อง “นิลเกสี” (Nilakesi) และเรื่อง “วีรโสไลยม” (Virasoliyam) ซึ่งเป็นวรรณคดีภาษาทมิฬนั้น ก็ยกเอามาจากวรรณคดีพุทธศาสนาภาษาทมิฬซึ่งมีอยู่ใน

สมัยนั้น. แต่ปัจจุบันนี้เราไม่อาจจะกล่าวได้ว่า ข้อความที่ยกมานั้นยกมาจากหนังสือเรื่องอะไร. แต่ก็แน่ใจได้ว่าในยุคที่พระพุทธศาสนากำลังรุ่งเรืองอยู่นั้นย่อมจะต้องมีวรรณกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอยู่เป็นจำนวนมากอย่างแน่นอน.

หนังสือต่าง ๆ ที่ถูกทำลายสูญหายไปนั้น อาจจะถูกทำลายในระหว่างที่เกิดการแก่งแย่งกันในทางศาสนา. เหตุการณ์เช่นนี้ ก็เกิดขึ้นในลังกาหลายครั้งหลายคราวเช่นเดียวกัน. ศาสนิกของศาสนาเซนและศาสนาไศวะนั้นแสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่เลยทีเดียว. อาจจะเป็นได้ว่า พวกฝ่ายตรงกันข้ามเหล่านั้นเองที่ได้ช่วยกันทำลายตำรับตำราต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา. หลังจากที่พระพุทธศาสนาได้เสื่อมไปจากอินเดียได้แล้ว พวกศาสนาเซนกับฮินดูก็แย่งชิงความเป็นใหญ่ระหว่างกันเอง. แต่กลับปรากฏว่าผู้ชนะในการต่อสู้เพื่อความเป็นใหญ่นั้น กลายเป็นศาสนา

ฮินดู ส่วนศาสนาเซนกลับเริ่มเสื่อมลง. แต่ศาสนาเซน
ซึ่งแตกสาขาขึ้นเช่นกันอยู่ในเวลานั้นไหวทัวทัน จึงได้
สงวนรักษาวรรณคดีภาษาทมิฬของพวกตนไว้ได้มาก.
ส่วนพวกชาวพุทธนั้นไม่ได้ทำอย่างพวกเซน หนังสือ
พระพุทธานุศาสน์จึงถูกทำลายหมดเหลืออยู่เพียง ๒ เรื่อง
เท่านั้น. แม้ว่าหนังสือพระพุทธานุศาสนาภาษาทมิฬจะถูก
ทำลายสูญหายไปจนหมดสิ้น แต่กัมภีร์ภาษาบาลี
ที่รจนาโดยพุทธบัณฑิตชาวทมิฬก็ยังคงมีเหลืออยู่ใน
ประเทศลังกา พม่า และไทยสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้.
เนื่องจากคำรับคำราทางพระพุทธานุศาสนาที่เป็นภาษา
ทมิฬไม่ได้เอาไปใช้นอกอาณาเขตของอินเดีย ฉะนั้น
หนังสือต่างๆ เหล่านี้จึงได้สาบสูญไปพร้อมกับพระพุท
ธานุศาสนาในอินเดียได้ก้วย. ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๔
พระโตฏกมุเวราหุลเดระ (Totagamuverahula)
พุทธบัณฑิตชาวลังกาได้อาศัยหนังสืออภิธานศัพท์
ชาดกภาษาทมิฬเล่มหนึ่งช่วยในการเขียนหนังสือเรื่อง
บัญญัติกาปริทีป.

แต่หนังสืออิหร่านศัพท์เล่มนี้ก็ได้อาศัยไปแล้วเช่นกัน.
การที่วรรณคดีพระพุทธศาสนาภาษาทมิฬสาบสูญไปจน
หมดสิ้นนั้น เป็นสาเหตุอันหนึ่งที่น่าพระพุทธศาสนาใน
อินเดียได้ไปสู่อวสาน.

กวีนิพนธ์เรื่องมณีเมขลา (Manimekhalai)

วีรวรรณกรรมภาษาทมิฬนั้น มีอยู่ด้วยกัน ๕ เรื่อง
คือ เรื่องสัลปิการัม, มณีเมขลา, วไลยาปธิ,
กุนทลเกลี, และชีวกจินตามณี. แต่ก็เป็นเรื่องที่น่า
ประหลาดที่วรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ไม่มีสัก
เรื่องเดียวที่ประพันธ์โดยกวีชาวทมิฬอินดู. เรื่องมณี-
เมขลา, เรื่องวไลยาปธิ, และเรื่องกุนทลเกลีนั้น
เป็นผลงานของกวีทมิฬชาวพุทธ. ส่วนอีก ๒ เรื่องที่
เหลือนั้น เป็นผลงานของกวีเชน. วีรวรรณกรรมต่าง ๆ
ของเชนนั้นยังก็มีอยู่สืบมาอย่างบริบูรณ์ แต่ว่าวรรณ-
กรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนานั้น มีเรื่องมณีเมขลา
เพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่ยังเหลืออยู่และเรื่องมณีเมขลา

นี้ช่วยให้เราได้รู้ถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา
ในดินแดนซึ่งไม่มีพระพุทธศาสนาอีกต่อไปแล้ว คือ
อินเดียใต้ ใต้เป็นอย่างมาก. เรื่องราวของมณีเมขลา^๕
ไม่มีปรากฏในวรรณคดีภาษาบาลี วรรณคดีภาษาสัน-
สกฤต และวรรณคดีภาษาสิงหล. เรื่องนี้ได้รวบรวม
พระธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไว้มาก, เป็น
เรื่องราวของหญิงสาวคนหนึ่งที่มีความงามเป็นเลิศ และ
เป็นเรื่องที่ป็นอนุสาวรีย์แห่งยุคอันรุ่งเรืองของพระ-
พุทธศาสนาในอินเดียใต้ด้วย.

มณีเมขลาในเรื่องนี้ เป็นสาวชาวฮินดูผู้สูงตงาม ได้
ศึกษาปรัชญา ๖ ระบบของฮินดู และศาสนาต่าง ๆ
ที่แพร่หลายอยู่ในสมัยนั้น. นางได้เปรียบเทียบปรัชญา
ของฮินดูกับพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและ
แล้วก็เกิดความประทับใจในพระธรรมของพระพุทธ-
องค์. ต่อมา เมื่อได้ฟังเทศนาของพระอรวงคเระ
กณอาจารย์ฝ่ายพระพุทธศาสนา นางก็เลื่อมใสได้บวช

เป็นภิกษุณีและอุทิศชีวิตเพื่อการประกาศพระพุทธศาสนาอยู่ในอินเดียได้. ในเรื่องนี้ได้ยกธรรมที่สำคัญๆ มาอธิบายหลายเรื่อง เช่น บทกวีอธิบายธรรม เรื่อง อริยสัจ ๔, ปฏิจาสมุปบาท, จิต, เจตสิก, และข้อปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล, อหิงสา เป็นต้น.

จุดมุ่งหมายของกวีนิพนธ์เรื่องนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนานั้นแตกต่างจากศาสนาต่าง ๆ ที่แพร่หลายอยู่ในยุคนั้นอย่างไร, และถือโอกาสวิจารณ์ศาสนา เช่น ซึ่งเป็นอริทัวเอ้ของพระพุทธศาสนาอยู่ในขณะนั้นไปด้วย. ผู้ประพันธ์ได้แสดงให้เห็นถึงจุดอ่อนของศาสนาต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในขณะนั้น และยกย่องพระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสนาที่สมบูรณ์ที่สุด. โดยการประพันธ์ทำนองนี้จึงเห็นได้ว่าเขามุ่งที่จะเผยแพร่พระพุทธศาสนาตนเอง. กวีนิพนธ์เรื่องนี้มี ๓๐ บท และเรื่องราวก็เป็นเรื่องที่ต่อเนื่องมาจากเรื่องสัลปปริการัม. กวีนิพนธ์เรื่องนี้ เป็นหนังสือที่หาค่ามิได้สำหรับนักศึกษาประวัติ

ศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดียได้ เพราะเรื่องมณี-
เมขลาเป็นแหล่งที่ให้ความรู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับ
ประวัติศาสตร์อินเดียได้ เรื่องของพระพุทธศาสนา
และฐานะของพระพุทธศาสนาในขณะนั้น เรื่องของ
ศิลปะและวัฒนธรรมร่วมสมัย และเรื่องของชนบ
ธรรมนิยมต่าง ๆ ในยุคนั้น ผู้ประพันธ์เรื่องนี้คือ
สีธไล สาทนาร์ (Sidhalai Sattanar) พุทธ-
กวีในทวารวดีกัมพูชา

เรื่องกุนทลเกสี (Kundalakesi)

เรื่องกุนทลเกสีนี้ ก็เป็นเรื่องหนึ่งในจำนวนวีรกรรม-
กรรม ๕ เรื่องของวรรณคดีภาษาทมิฬ ปัจจุบันนี้เรื่อง
นี้ได้สูญหายไปเสียแล้ว แต่ว่าข้อความที่ยกเอามาจาก
วรรณคดีเรื่องนี้มีปรากฏอยู่ในหนังสือต่าง ๆ ที่เขียน
โดยนักเขียนที่เคยได้เห็นวรรณคดีเรื่องนี้ หนังสือเรื่อง
นี้ได้เขียนขึ้นโดยวัตถุประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นถึงวิธีที่
จะเอาพุทธปรัชญาไปใช้ให้เป็นประโยชน์โดยการเอา

ปรัชญาฝ่ายศาสนาเซนและปรัชญาฝ่ายพราหมณ์มา
 แสดงเปรียบเทียบให้เห็นว่ามีคุณค่าต่างกันอย่างไร. ทาง
 ฝ่ายศาสนาเซนก็ได้เขียนเรื่องนิลเกสึซัน เป็นการ
 โต้ตอบเรื่องกุนทลเกสึ และวรรณคดีเซนเรื่องนี้ยังได้
 รับการรักษาไว้อย่างบริบูรณ์. ปัญหาที่ว่าเรื่องกุนทล-
 เกสึนี้ เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาหรือไม่นั้น
 เป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ เพราะว่าประวัติของนาง
 ภิกษุณีชื่อกุนทลเกสึนั้น ก็มีปรากฏว่าอยู่ในอรรถกถา
 ของเถริกถา, อรรถกถาธรรมบท และในอังกุตตรนิกาย.
 ประวัติของนางกุนทลเกสึในวรรณคดีภาษาทมิฬนั้น
 ก็เหมือนกับประวัติที่ปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ ที่กล่าวมา
 แล้ว มีข้อแตกต่างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น. ในหนังสือซึ่ง
 เป็นคำอธิบายของเรื่องนิลเกสึ (ของเซน) ก็เช่นเดียว
 กัน ได้พูดถึงเรื่องราวของนางกุนทลเกสึด้วยอย่าง
 คร่าว ๆ เรื่องราวต่าง ๆ ในหนังสือเรื่องนี้ก็นำมาจาก
 เรื่องกุนทลเกสึ ทั้งนี้ ก็เพื่อที่จะทำให้รู้ว่าเรื่องนี้เป็น

คำตอบของฝ่ายเซนที่ตอบโต้คำวิจารณ์ของฝ่ายพุทธศาสนา. เกมที่เกียนางकुณฑลเกสิน^๕ เป็นนักบวชในศาสนาเซน ซึ่งได้ท่องเที่ยวไปทั่วอินเดียเพื่อประกาศศาสนาเซนและท้าทายทุกคนที่คัดค้านลัทธิของนางให้มาโต้ปัญหากัน พระสารีบุตรเถระพุทธสาวกได้รับคำท้าทายของนางในวันหนึ่งและผลของการโต้ว่าทงกันปรากฏว่า นางकुณฑลเกสินเป็นฝ่ายปราชัย. ดังนั้น นางจึงละทิ้งศาสนาเซนแล้วบวชเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนา. ผู้ประพันธ์เรื่อง^๕ ได้ว่าภาพของนางकुณฑลเกสินภิกษุณีให้เราเห็นว่าเป็นผู้ยกย่องพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและคัดค้านคำสอนของศาสนาเซน. เรื่องนี้ทำให้ทางฝ่ายศาสนาเซนต้องเขียนเรื่องนี้ลงเกสิน^๕ มาตอบโต้ ซึ่งเป็นเรื่องที่เรายังสามารถจะหาอ่านได้ในขณะนี้เพียงเรื่องเดียวเท่านั้น. เรื่องकुณฑลเกสิน^๕ แต่งขึ้นก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๕ ขึ้นไป กวีผู้ประพันธ์เรื่อง^๕ นี้กล่าวกันว่าเป็นชาวพุทธชื่อว่า นาคคุตตนาร์ (Naga-

guttanar). วิมทิวโนทนี อนุฎีกาพระวินัย ก็กล่าวถึง
เรื่องกุกุทลเกสึ ว่าเป็นเรื่องที่เขียนโดยคณาจารย์ฝ่าย
พุทธศาสนาชาวทมิฬเพื่อกัดคำนลัทธินอกรีต. คัมภีร์
ฝ่ายบาลีกล่าวไว้ดังนี้

“ปุกุเพ กิร อิมสุมิ ทมิพรญเช โกจิ ภินน-
ลทฐิโก นาคเสน นาม เถโร กุกุทลเกสึวตฺถุ
ปรวาทมถนฉาย ทสฺสนตฺถิ ทมิพกพฺพฐูปน
กโรนโต....”

“ไฉนว่า ในบรรพกาล ในประเทศทมิฬนี้ พระ-
เถระนามว่านาคเสนผู้แตกฉานในลัทธิ ไต่แต่งเรื่อง
กุกุทลเกสึด้วยภาษาทมิฬเพื่อกัดคำนลัทธินอกรีต.”

ชื่อภาษาบาลีว่า นาคเสน นั้น อาจจะเอามาดัดแปลง
ให้เป็นภาษาทมิฬว่า นาคกุตตนารักก็ได้. การที่หนังสือ
เรื่องกุกุทลเกสึถูกทำลายไปนั้น นับว่าเป็นความเสีย
หายอย่างสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับพระพุทธศาสนา,
เพราะว่าแหล่งความรู้อันสำคัญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์

พระพุทธศาสนา, เกี่ยวกับประวัติวัฒนธรรมและรายละเอียดอื่น ๆ ของยุคนั้นได้สาบสูญไปพร้อมกับหนังสือเล่มนี้ด้วย.

เรื่องวไลยาปธิ (Valaiyapathy)

เรื่องนี้ก็เช่นเดียวกัน บัดนี้ได้สาบสูญไปเสียแล้ว และเราไม่อาจจะหารายละเอียดเกี่ยวกับวรรณคดีเรื่องนี้ได้. ไม่ค่อยแน่ใจนักว่า วรรณคดีเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหรือเกี่ยวกับศาสนาอื่น แต่นักปราชญ์หลายท่านมีความเห็นว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา. โดยที่ท่านเหล่านั้นอ้างอิงข้อความของหนังสือเรื่องนี้ที่พบว่ามีผู้ยกเอาไปกล่าวไว้ในงานวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ มาเป็นหลักฐานยืนยัน. กวีผู้ประพันธ์เรื่องวไลยาปธิอาจจะได้ความบันดาลใจมาจากวรรณคดีเรื่องอิกรุกฤตก็ได้ เนื่องจากผู้ประพันธ์ได้อ้างอิงข้อความบางตอนจากวรรณคดีเรื่องนี้.

เรื่องวีรโศลิตัม (Virasoliyam)

เรื่องนี้เป็นตำราทางไวยากรณ์ภาษาทมิฬ ซึ่งเขียนในทำนองเดียวกันกับตำราไวยากรณ์สันสกฤต ผู้รจนารื่องนี้ คือ พระพุทธมิตตะ พระภิกษุฝ่ายมหายาน. อรรถกถาของตำราเล่มนี้รจนาโดยศิษย์ของพระพุทธมิตตะเอง ชื่อพระเปรมเทวนาร์ (Perum Devanar). หนังสือเล่มนี้ตั้งชื่อคัมภีร์เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าวีรราเชนทร ซึ่งทรงอุปถัมภ์ผู้ประพันธ์อยู่ในขณะนั้น ตำราเล่มนี้ในปัจจุบันนี้ไม่ได้ใช้แล้ว. เนื่องจากหนังสือเล่มนี้เป็นผลงานของนักเขียนชาวพุทธ ซึ่งได้ยกเอาข้อความต่าง ๆ ที่เป็นคำสรรเสริญพระคุณของพระพุทธเจ้ามาใช้เป็นอุทานหรือในโอกาสต่าง ๆ จึงเป็นหนังสือที่พวกนักปราชญ์ชาวฮินดูไม่ชอบใจเป็นอย่างยิ่ง. พระพุทธมิตตะได้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑. โดยการอาศัยหนังสือเรื่องนี้และอภิธานศัพท์ในหนังสือเล่มนี้ เราก็พอจะมองเห็น

ภาพของพระพุทธศาสนาในอินเดียได้ในเวลานั้นได้
 อย่างเลา ๆ. ข้อเท็จจริงบางอย่างเกี่ยวกับกษัตริย์แห่ง
 อาณาจักรโจละตามที่กล่าวไว้ในหนังสือเล่มนี้ ก็ตรงกับ
 ข้อความในจารึกที่สลักไว้ที่ภูเขาหลายแห่งด้วย.

นอกจากนี้ ในอภิธานศัพท์ของหนังสือเล่มนี้ เรายังได้
 พบรายชื่อของหนังสือวรรณคดีที่มีอีกหลายเล่มด้วย.
 ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงช่วยให้เราได้รับเรื่องราวของ
 วรรณคดีที่มีและประวัติวรรณคดีที่มีทั่ว ๆ ไปได้พอ
 สมควรที่เดียว และก็เช่นเดียวกับหนังสือทางพระพุทธ-
 ศาสนาอื่น ๆ คือ หนังสือเล่มนี้ก็เกือบจะสาบสูญไป
 อยู่แล้ว แต่เคราะห์ดีที่ผู้คงแก่เรียนที่มีชาติลังกาคน
 หนึ่งชื่อ ซี. วาย. ธาโมธัมปิลไล (C.Y. Thamo-
 tharampillai) ได้ช่วยเก็บรักษาไว้ให้เหลือรอด
 มา. แต่ในปัจจุบันนี้หนังสือเล่มนี้ก็หาไม่ได้ในอินเดีย
 ได้แล้ว.

เรื่องสิทธิธานัตตโคไก (Siddhantattokai)

หนังสือเล่มนี้^{๕๕}เช่นเดียวกัน เป็นผลงานของชาวพุทธ-
 ที่ขณะนั้นได้สาบสูญไปแล้ว. สังเกตจากชื่อของหนังสือ^{๕๖}
 ก็พอจะรู้ได้ว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับภิกขกรรม แต่ก็ไม่
 แน่ใจนักว่ หนังสือนี้เป็นผลงานของรณนจารย์คน
 เดียวหรือหลายคน. ในหนังสือที่ถอดความมาจากคัมภีร์
 ศาสนาไศวะ ชื่อ ศิวักญาณสิทธิยา (Sivagñāṇa-
 siddhiyar) ญาณประกาศา (Gñānapra-
 kasar) ปราชญ์ฝ่ายไศวะ ซึ่งเป็นผู้รณนาเรื่อง^{๕๗}นี้ได้
 อ้างข้อความบางตอนจากบทกวีเรื่องสิทธิธานัตตโคไก.
 ในหนังสือที่ถอดความจากเรื่องนิลเกสของฝ่ายเชน ก็มี
 การอ้างข้อความจากบทกวีเรื่องสิทธิธานัตตโคไก^{๕๘}
 เหมือนกัน. จากข้อมูลดังกล่าวมานี้ ก็สามารถลงความ
 เห็นได้ว่า หนังสือเรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธ-
 ศาสนา. นอกจากหลักฐานตามที่กล่าวมาแล้ว ก็ไม่มี
 ข้อความในที่อื่น ๆ ที่พูดถึงหนังสือเรื่องนี้อีกเลย.

เรื่องติรุปัทิกัม (Tiruppadigam)

จากชื่อของหนังสือนี้เราสามารถลงความเห็นได้โดยว่า หนังสือเรื่องนี้เป็นบทสรรเสริญพระพุทเจ้า. ชฎาณ-
ประกาศาร์ ซึ่งเป็นผู้เขียนอรรถกถาของคัมภีร์ชินตูเรื่อง
ศิวคฎาณสิทธิยาร์ ก็ได้อ้างข้อความจากหนังสือเล่มนี้
และได้บอกไว้ด้วยว่า “ข้อความนี้ยกมาจากหนังสือ
เรื่องติรุปัทิกัม.” ผู้เขียนอรรถกถาของเรื่อง “นิล-
เกสึ” ก็ได้ยกเอาโคลงมาจากเรื่องติรุปัทิกัมนี้สอง
บท แต่ไม่ได้บอกไว้ว่ายกเอาจากหนังสืออะไร. แต่
เนื่องจากเขาได้อ้างอิงโคลงบทหนึ่งจากโคลงจำนวน
หลายบทที่ชฎาณประกาศาร์ บอกให้ทราบว่าเขา
มาจากเรื่องติรุปัทิกัม เราจึงสามารถสันนิษฐานได้ว่า ผู้
เขียนอรรถกถาของเรื่องนิลเกสึได้ยกเอาข้อความคั่ง
กล่าวมาจากวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้กล่าว
ชื่อมาแล้วข้างกัน. โคลงสองบทนี้เป็นบทสรรเสริญพระ
พุทเจ้า โดยพรรณนาถึงพระบารมีบทานบารมีและ

สืลปารมี. ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้เป็น
บทสวดสรรเสริญพระพุทธเจ้าที่เป็นภาษาทมิฬ ซึ่งบันทึก
ไว้สูญหายไปเสียแล้ว, แต่เราไม่อาจจะรู้ได้ว่าใครเป็น
ผู้รจนาหนังสือเล่มนี้ มีความยาวก็หน้า และรจนาขึ้น
ตั้งแต่ครั้งไหน.

เรื่องพิมพิสารกไต (Bimbisarakadai)

เรารู้ว่าหนังสือเรื่องนี้มีอยู่ก็เพราะได้พบการอ้างถึง
หนังสือเรื่องนี้ในหนังสือที่เป็นอรรถกถาของเรื่องนีล-
เกสตันที่ได้อีกเล่ามาแล้วนั่นเอง. ในหนังสือเล่มนี้ผู้เขียน
ได้ยกเอาโคลงสี่บทมาจากเรื่องพิมพิสารกไตและได้บอก
ให้เราทราบด้วยว่า “ข้อความนี้ยกมาจากหนังสือทาง
พระพุทธศาสนา ชื่อพิมพิสารกไต.”

ชญาณประกาศาร์ นักปราชญ์ชาวฮินดู ก็ได้ยกเอา
โคลงหลายบทมาจากหนังสือทางพระพุทธศาสนาเล่มนี้
และได้บอกให้รู้ด้วยว่าเอามาจากไหน. รายละเอียด
ต่าง ๆ เกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้เราก็ไม่อาจจะค้นหาได้

แล้วเช่นกัน เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ได้สาบสูญไปจนกระทั่งลืมนั้นไปหมดแล้ว, เนื้อเรื่องของหนังสือเล่มนี้ ก็เห็นจะเป็นพระราชประวัติของพระเจ้าพิมพิสารพระพุทธสาวกผู้ทรงอุทิศพระองค์ถวายพระพุทธเจ้านั่นเอง. จากข้อความที่มีผู้ยกเอามาอ้างอิงเท่าที่เรารู้จะได้เห็นทำให้เข้าใจว่า เรื่องนี้เป็นบทกวีแบบเดียวกันกับเรื่องมณีเมขลา คือ ประพันธ์ด้วยแบบการประพันธ์ทางกวีของทมิฬที่เรียกว่า อาสิริยัปปา.

คณาจารย์ฝ่ายพระพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงในอินเดียได้

ข้อเท็จจริงที่ว่า พระพุทธศาสนาได้เคยรุ่งเรืองอยู่ในอินเดียได้นั้น เป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงจากซากโบราณสถานทางพระพุทธศาสนา, ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีอยู่ในปัจจุบัน, ความคิดที่มีป้อนเกิดมาจากพระพุทธศาสนา, และบรรดาหนังสือที่เขียนโดยนักเขียนชาวพุทธในอินเดียได้. นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานเกี่ยวกับคณาจารย์ทางพระพุทธศาสนาในอินเดียอีก

จำนวนมาก ทั้งที่เป็นกฤหสัถ์และที่เป็นพระภิกษุ ที่
ได้ช่วยกันสร้างเกียรติยศชื่อเสียงให้กับมาตมุณีของตน.
ในที่นี้จะไต่รวบรวมเรื่องราวที่กล่าวอ้างอิงถึงท่านเหล่า
นี้มากมายไว้โดยสังเขป.

๑. อิลัมโพธิยาร์ (Ilambodhiyar)

ระยะสุดท้ายของยุคสังฆัม อันเป็นยุคหนึ่งของวรรณคดี
ทมิฬนั้น ถือกันว่าอยู่ในราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑ หรือ
ที่ ๒. อิลัมโพธิยาร์ กวีชาวพุทธ ได้มีชีวิตอยู่ในระหว่าง
ยุคนี้ โคลงหลายบทที่เขาแต่ง, ปรากฏอยู่ในโคลงตอน
ที่ ๗๒ ของวรรณกรรมที่ชื่อว่า นัฏฏิไน (Natṭri-
nai) ซึ่งแต่งในระหว่างยุคสังฆัมระยะสุดท้าย. และ
ก็ชื่อของเขานั่นเองที่ชี้ให้เห็นว่า อิลัมโพธิยาร์นั้นเป็น
ชาวพุทธ.

๒. พระอรวณะ อติคัล (Aravana Adigal)

เรื่องราวเกี่ยวกับกษัตริย์ทางพระพุทธศาสนารูปนี้
ปรากฏอยู่ในเรื่องมณีเมฆไล ท่านได้ดำเนินชีวิตอยู่

ณ เมืองกาเวรีปู้ญญิมเป็นเวลานาน. ในขณะที่อยู่ใน
 วยหนุ่มท่านได้ท่องเที่ยวไปทางภาคเหนือของอินเดียดัง
 แม่น้ำคงคา และทางใต้ถึงศรีปาทในประเทศลังกา
 ผู้ประพันธ์เรื่องมณีเมขลาได้วาดภาพของท่านให้เรา
 เห็นว่า เป็นผู้เชี่ยวชาญในพระพุทธศาสนารอบด้าน
 และได้มีส่วนสำคัญในการทำการเผยแพร่พระพุทธ-
 ศาสนา. ท่านได้เป็นเจ้าสำนักของวัด ๆ หนึ่งในเมือง
 กาเวรีปู้ญญิม และที่ท่านองค์เองที่มารวิ (Ma-
 dhavi) มารดาของนางมณีเมขลา ซึ่งเศร้าโศกเนื่อง
 จากสามีชื่อโกวлян (Kovalan) ถูกฆ่าตาย ได้ไป
 หาเพื่อให้อภัยโทษให้กลายเป็นคน. ณ ที่นั้นเองพระ-
 ธรรมะ อติกล ได้เทศนาสั่งสอนสองแม่ลูกจนกระทั่ง
 สองแม่ลูกได้ยอมรับปฏิบัติศีลในพระพุทธศาสนา. ต่อ
 มามณีเมขลาถูกพระราชินีแห่งอาณาจักรโจละสั่งให้จับ
 ขังและที่พระเถระองค์เองที่ได้เข้ามาช่วยเหลือทำให้
 นางมณีเมขลาได้รับการปล่อยให้เป็นอิสระ. จากเรื่องนี้

ก็แสดงให้เห็นว่า แม้ราชตระกูลก็ให้ความเคารพนับถือ
พระเถระรูปนี้เป็นอย่างมาก. ท่อมาเมืองกาเวรบั้งญินมี
ประสบอุทกภัย พระอรวงค์ได้หลบภัยไปยังเมืองวัณจี
ท่านได้พำนักอยู่ ณ เมืองวัณจินี้ชั่วระยะเวลาอันสั้น ใน
ที่สุดได้ไปตั้งรกรากอยู่ที่เมืองกาญจีปุระ. พระอรวงค์
มีชีวิตอยู่ในระหว่างตอนปลาย ๆ ของคริสตศตวรรษที่
๑ หรือไม่กี่ตอนต้น ๆ ของคริสตศตวรรษที่ ๒.

๓. มณีเมขลาภิกษุณี (Bhikkhuni Mani- mekhalai)

มณีเมขลาเป็นตัวละครของเรื่องมณีเมขลา อันเป็นวรรณ-
คดีชั้นสูงของทมิฬ ประพันธ์โดยสิดไฮโล สัตตณาร์
(Sidhalai Sattanar). เรื่องราวก็มีอยู่ว่าในเมือง
กาเวรบั้งญินนั้น มีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อโกวลัน. เขามี
ภรรยาอีกคนหนึ่งเป็นนักเต้นรำชื่อมารวี. ทั้งสองมีบุตร
ด้วยกันคนหนึ่งชื่อมณีเมขลา. นางได้เจริญเติบโตขึ้นมา
ท่ามกลางความร่ำรวยและได้เป็นนักดนตรีและนักเต้น-

ำผู้มีคามชำนาญ. เพราะความสวยและความ
 สามารถในการนั้นเอง เจ้าชายอุทัย ราชบุตรของ
 กษัตริย์แห่งโจละจึงได้หลงรักนาง. เพื่อที่จะกำจัดบิดา
 ของนางไปเสียให้พ้น เจ้าชายอุทัยจึงได้หาเรื่องใส่บิดา
 ของนางในขณะที่บิดาของนางเดินทางไปยังเมืองมธรา
 และเนื่องจากข้อกล่าวหาอันนี้เอง โกวณก็ถูกตัดสินให้
 ประหารชีวิต. เมื่อภรรยาของเขาทราบข่าวมากรรม
 อันโหดร้ายนี้ นางก็เกิดความรู้สึกเสียใจอย่างลึกซึ้ง
 และกลายเป็นผู้ที่รู้สึกเกลียดชังเบียดเบียนต่อโลก. นาง
 พามณีเมขลาบุตรสาวเดินทางไปหาพระอรวณะ และ
 พระอรวณะก็ได้ช่วยปลอมโยนนางให้หายเศร้าด้วยการ
 แสดงธรรมให้ฟัง และแล้วทั้งสองแม่ลูกก็ได้หันมา
 นับถือพระพุทธศาสนา. ยายของมณีเมขลาได้พยายาม
 ติดตามนางทั้งสองเพื่อให้กลับมากำเนินอาชีพเป็นนัก-
 เค้นร่ำต่อไปอีก และเจ้าชายอุทัยก็ได้พยายามติดตาม
 มณีเมขลาต่อไปอีก. แต่การกระทำดังนี้ไม่เกิดผลอะไร

เพราะมณีเมขลาไม่เอาใจใส่เรื่องของกามสุขอีกต่อไป
 เนื่องจากจิตใจของนางยึดมั่นอยู่ในพระธรรม และ
 สุดท้ายนางก็ได้บวชเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนา. เจ้า
 ชายอุทัยได้ไปเยี่ยมเยียนนางหลายครั้งหลายหนและ
 พยายามที่จะทำให้นางกลับใจหันไปสู่ฆราวาสวิสัยอีก.
 ในระหว่างการเดินทางไปแสวงบุญในประเทศลังกา
 มณีเมขลาภิกษุณีได้แวะบูชาสถานที่ปเจติย์ที่ตั้งอยู่บน
 เกาะแห่งหนึ่งนอกฝั่งลังกาทางตอนเหนือ. ที่เกาะแห่งนี้
 นางได้บูชาพระพุทธบาทจำลอง และในขณะที่อยู่ที่นั่น
 นั้นเองนางได้เห็นภาพอดีตชาติของนางเองว่า ในชาติ
 ก่อนนั้นเจ้าชายอุทัยได้เป็นสามีของนาง. เทพดาคน
 หนึ่งที่พระเจดีย์แห่งนี้ได้มอบบาตรพิเศษให้นางใบหนึ่ง
 และด้วยบาตรใบนี้เอง นางสามารถเลี้ยงอาหารแก่คน
 จำนวนนับไม่ถ้วนได้โดยอาหารไม่มีวันหมดสิ้น. เมื่อ
 นางเดินทางกลับไปยังเมืองกาเวรบิฏฐินัม นางก็ได้
 ให้ทานแก่คนยากจนประจำทุกวันในโรงประชุมแห่ง

หนึ่ง. กษัตริย์แห่งโจลนครพอพระทัยต่อกุศลกิจของนาง จึงได้อนุญาตให้นางขอสิ่งที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในกุศลกิจของนางได้ทุกอย่าง. นางจึงขอว่าขอให้คัก-แปลงคุกขังนักโทษเป็นโรงงาน และพระราชาก็ได้โปรดให้กระทำตามที่นางขอ.

มีหญิงอีกคนหนึ่งชื่อกายจันตिका หนีจากสามีของตนมายังเมืองกาเวรบัพภูนิม และ ณ ที่นั้นนางได้เลี้ยงชีพอยู่ด้วยอาหารที่นางมณีเมขลาให้ทานร่วมกับคนขอทานอื่น ๆ. หญิงคนนี้เป็นคนสวยและมีอะไรหลายอย่างเหมือนกับนางมณีเมขลา. ต่อมาสามีของนางได้เดินทางมายังเมืองกาเวรบัพภูนิมเพื่อตามหานาง. เขาได้เห็นเจ้าชายอุทัยกำลังทรงสนทนากับนางมณีเมขลาในโรงงาน. ในการสนทนานี้ นางมณีเมขลาได้พูดถึงความไม่เที่ยงแท้ยั่งยืนและไร้ค่าของสังขารร่างกายมนุษย์ และพยายามทำให้เจ้าชายเลิกละความใคร่ในทัวนางเสีย. สามีของนางกายจันตिका เข้าใจผิดไปว่านางมณีเมขลา

นั้นเป็นภรรยาของตนเอง. เขาจึงคิดว่าชายหนุ่มคนนั้นกำลังคิดอกติจใจในภรรยาของเขา จึงได้ซ่อนตัวอยู่ในโรงทาน และเมื่อสบโอกาสเหมาะ เขาก็ได้เฝ้าเจ้าชายอุทัยด้วยตาบ ทำให้เจ้าชายสิ้นพระชนม์ทันที โดยที่ไม่ทันได้รู้ความจริงว่าบุคคลนั้นเป็นใคร. เหตุการณ์ครั้งนั้นรู้ไปถึงประชาชนในที่นั้น และพวกนักบวชที่มาอาศัยอยู่อาศัยกินในโรงทานนั้นก็ได้รายงานเรื่องนั้นไปยังพระเจ้าแผ่นดิน. พระเจ้าแผ่นดินได้สืบสวนหาความจริงในเรื่องนี้ และก็ทรงเข้าพระทัยในเรื่องนี้ว่าคนที่พยายามฆ่าเจ้าชายอุทัยนั้น คงจะเข้าไปเพื่อป้องกันนางมณีเมขลาและเป็นการแก้แค้นแทนนางด้วย. แต่พระราชินีได้จัดการให้จับนางมณีเมขลาเข้าคุกในข้อหาว่าให้การเท็จ ต่อมาภายหลังเมื่อได้รู้ความจริงในเรื่องนี้แล้ว พระราชินีก็ให้นางมณีเมขลาพ้นโทษแล้วให้ปล่อยนางเป็นอิสระและขอโทษนางด้วย.

นางมณีเมขลา เมื่อรู้ว่าการอยู่ในเมืองนี้ไม่ปลอดภัย

นางจึงได้เดินทางไปแสวงบุญที่เมืองชาวา (Java) หลังจากที่ได้กลับมาจากชาวาแล้ว นางก็ได้กลับมาที่เมืองวัณจีอีก ณ เมืองนี้ นางได้ศึกษาศาสนาต่าง ๆ เพิ่มเติมกับคณาจารย์ฝ่ายพระพุทธศาสนาหลายท่าน. ในที่สุดนางได้กลับไปยังเมืองกานูจิ อันเป็นเมืองที่พระอรวงะอทิกล อาศัยอยู่. นางได้ศึกษาพระพุทธศาสนาต่อไปอีก สุดท้ายก็ได้บวชเป็นภิกษุณีในพระพุทธศาสนาอยู่จนตลอดชีวิต. นางภิกษุณีมีนามเวลา มีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒.

๔. สิดไฮล สัตตนาร์ (Sidhalai Sattandar)

สิดไฮล สัตตนาร์ เป็นผู้ประพันธ์วีรกรรมกรรมทิพเรื่องมณีเมฆโล. เขาเป็นกวีชาวพุทธแห่งยุคสังฆัมที่มีความเชี่ยวชาญในการอธิบายธรรม. ที่ว่ายุคสังฆัม ๓ ยุคนั้น หมายถึงการชุมนุมนักกวี ซึ่งจัดขึ้นโดยความอุปถัมภ์ของกษัตริย์ทิพ ๓ องค์ คือ กษัตริย์แห่งโจละ กษัตริย์แห่งเจระ และกษัตริย์แห่งปาณฑยะ.

การชุมนุมนักกวีดังกล่าวนี้ เป็นการชุมนุมกันในทำนอง
 เกี่ยวกันกับการสังคายนาของพระพุทธศาสนานั้นเอง.
 สาคตนาร์ได้ชื่อว่าเป็นกวียุคสังฆัม ก็เพราะเขาเป็นกวี
 คนหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการชุมนุมครั้งหนึ่งใน ๓ ครั้ง
 ดังกล่าวมาแล้ว. ชื่อเต็มของกวีผู้นี้คือ มธุไร กุลวา-
 นิกัน สีธไล สาคตนาร์ (Madhurai Kulava-
 nikan Sidhalai Sattanar). คำว่า มธุไร บอก
 ให้รู้ว่า มาตุภูมิของเขาคือเมืองมธุรา. คำว่า กุล-
 วานิกัน นั้น แสดงให้รู้ถึงอาชีพของเขาว่า เป็นพ่อค้า
 ผู้มั่งคั่ง. ส่วนคำว่า สีธไล นั้น หมายความว่า “ผู้มี
 หนองไหลออกมาจากหน้าผาก.” กล่าวกันว่า เมื่อเขา
 พบว่ามีข้อผิดพลาดในบทกวีของนักกวีในสมัยเดียวกัน
 เขาจะเอาน้ำผากโขกกับเหล็กงานของเขาเอง. อันนี้
 เองเป็นเหตุให้น้ำผากของเขาเป็นแผลหนองไหลอยู่
 เสมอ และคำว่า สาคตนาร์ นั้น เป็นชื่อตัว ซึ่งถูก
 ย่อเป็นสาคตันบ่อย ๆ. สาคตนาร์ นั้น นอกจากจะเป็น

กวีชั้นเยี่ยมและนักวิจารณ์ทางอักษรศาสตร์ที่มีชื่อเสียงแล้ว เขายังเป็นผู้มีความสามารถเชี่ยวชาญในพระพุทธธรรมอีกด้วย.

สีธโล สาคทนาร์ เป็นผู้ที่แตกฉานในเรื่องศาสนา ตรรกวิทยา และปรัชญา ฉะนั้น เขาจึงสามารถชี้ให้เห็นถึงความเป็นเลิศของพระพุทธศาสนาได้ โดยได้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนามีคุณลักษณะขัดกันกับความกตัญญูพื้นฐานของศาสนาต่าง ๆ ที่แพร่หลายอยู่ในสมัยนั้น. อิลังโก อติคัล (Ilango Adigal) กวีทมิฬผู้มีชื่อเสียงเท่าอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้แต่งวรรณคดีชั้นสูงของทมิฬ เรื่องสัลปัทริการัม ก็ได้ให้การยกย่องสีธโล สาคทนาร์ เป็นอย่างมาก. วรรณกรรมเรื่องมณีเมฆโล อันเป็นวรรณคดีชั้นเยี่ยมของเขานี้ ย่อมจะเป็นอนุสาวรีย์ ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นปราชญ์, ความรู้รอบกว้าง, และความเป็นกวีที่เยี่ยมยอดของทมิฬของเขาอยู่ตลอดไป. ในบทที่ ๒๗ ของเรื่องมณีเมฆโล

นั้น แสดงให้เราเห็นว่า สิริไล เป็นผู้เชี่ยวชาญใน
 ปรัชญา ๖ ระบบของฮินดู. เขาได้แต่งวรรณคดีเรื่อง
 อื่น ๆ อีกหลายเรื่อง และปรากฏว่า หนังสืออื่น ๆ
 เช่น หนัฏฐรีโน, กุรันโคโก, ปุรณานูรุ และอหนานูรุ
 เป็นต้น ก็ได้ยกเอาโคลงหลายบทไปจากกวีนิพนธ์เรื่อง
 ต่าง ๆ ของสาตตนาร์ทักย. วัตถุประสงค์ในการแต่ง
 เรื่อง มณีเมฆไล นั้น ก็คือ เพื่อประกาศเผยแพร่
 พระพุทธธรรม. เราารู้ได้ว่าเรื่องมณีเมฆไลนี้ แต่ง
 ภายหลังที่ได้มีการรวบรวมเรื่องติรูกุรัล (Tiruk-
 kural) แล้ว เพราะปรากฏว่ามีโคลงหลายบทใน
 เรื่องมณีเมฆไลที่ยกเอามาจากเรื่องติรูกุรัล ฉะนั้น จึง
 สันนิษฐานได้ว่า สิริไล สาตตนาร์ มีชีวิตอยู่ในตอน
 ปลายคริสตศตวรรษที่ ๒.

๕. พระสังฆมิตตะ ชาวโกละ

พระสังฆมิตตะ รูปนี้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ผู้ที่ศึกษาประ-
 วัติศาสตร์ของประเทศลังกา เป็นพระภิกษุฝ่ายมหายาน

ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขึ้นใน
ลังกา ในคริสต์ศตวรรษที่ ๓. ท่านรูปนี้เป็นชาวทมิฬ
ที่มาจากเมืองโจละ. ครั้งนั้นพระเจ้าโกฏญะ (ค.ศ. ๒๕๓
-๒๖๖) ได้ทรงขับไล่พระภิกษุ ๖๐ รูป ออกไปจาก
ประเทศลังกา เนื่องจากประพฤติตนอกริถนอกรอยอย่าง
ร้ายแรง. ภิกษุเหล่านั้นก็พากันหนีไปยังอินเดียใต้และ
อาศัยอยู่ในเมืองโจละ. พระสังฆมิตตะได้พบพระภิกษุ
เหล่านั้นเข้า จึงได้ตัดสินใจที่จะแก้แค้นให้กับสัทธรรมิก
ที่เป็นมหายานนิกายด้วยกัน. พระสังฆมิตตะจึงได้เดิน
ทางไปยังประเทศลังกา และได้เริ่มทำการเผยแผร์ลัทธิ
มหายานในประเทศนั้น. พระภิกษุคณะมหาวิหาร ซึ่ง
เป็นฝ่ายเถรวาทอันเป็นนิกายดั้งเดิม ได้ทูลเรื่องราว
ของพระสังฆมิตตะให้พระเจ้าแผ่นดินทรงทราบ. พระ
เจ้าแผ่นดินจึงขอให้พระภิกษุคณะมหาวิหารเปิดการ
โต้วาทีกับพระสังฆมิตตะขึ้นในพระราชวัง และทรง
ให้กำนันสัญญาว่า จะทรงอุปถัมภ์ฝ่ายที่มีชัยชนะ.
พระภิกษุคณะมหาวิหารในขณะนั้น มีพระสังฆปา-

เถระ ผู้เป็นพระปิตุลาของพระเจ้าแผ่นดินเป็นหัวหน้า
 ปรากฏว่าพระสังฆมิตตะเป็นผู้มีชัยในการโต้ว่าที่ครั้ง
 และพระเจ้าแผ่นดินก็ทรงปฏิบัติตามคำนั้นสัญญา พระ
 เจ้าแผ่นดินได้ทรงมอบหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนพระ-
 ราชโอรสสององค์ให้แก่พระสังฆมิตตะ ปรากฏว่าเจ้า
 ชายองค์เล็กเป็นผู้ทรงสามารถมากกว่าองค์โตและรับ
 อิทธิพลคำสั่งสอนของพระสังฆมิตตะไว้อย่างเต็มที่ ส่วน
 เจ้าชายองค์โตนั้นไม่โปรดพระอาจารย์รูปนี้ของพระองค์
 เลย.

เมื่อเจ้าชายเชษฐาธิสสะ องค์พี่ ขึ้นครองราชย์, พระ
 สังฆมิตตะจำต้องหนีออกไปจากเกาะลังกา เพราะรู้สึก
 ว่าขึ้นอยู่ไปคงไม่ปลอดภัยเป็นแน่. ๑๐ ปีให้หลัง เมื่อ
 พระเจ้าเชษฐาธิสสะสวรรคตและเจ้าชายองค์เล็กขึ้น
 ครองราชย์สืบต่อมา, พระสังฆมิตตะจึงได้กลับเข้ามา
 ยังเกาะลังกาอีก และก็พระสังฆมิตตะนั่นเองที่ เป็นผู้สวม
 มงกุฎราชาธิราชแห่งลังกาให้แก่พระเจ้ามหาเสนะ.

จากนั้น พระสังฆมิตตะก็วางแผนที่จะทำลายคณะมหา-
 วิหาร อันเป็นที่มั่นของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท
 ต่อไป: พระสังฆมิตตะก็ทูลพระเจ้าแผ่นดินว่า พวก
 ภิกษุคณะมหาวิหารนั้น มิได้ประพฤติปฏิบัติตามคำ
 สั่งสอนอันแท้จริงของพระพุทธเจ้า และได้ขอให้พระ-
 เจ้าแผ่นดินทรงประกาศห้ามมิให้ประชาชนให้การอุป-
 ถัมภ์บำรุงพวกภิกษุคณะมหาวิหาร. เมื่อปรากฏว่า
 ประชาชนไม่ให้สิ่งที่เป็นแก่การครองชีพประจำวันแก่
 ตน พวกภิกษุคณะมหาวิหารก็พากันอพยพหนีจากเมือง
 อนुरาธปุระ อันเป็นเมืองหลวงของลังกาในขณะนั้นลง
 ไปทางภาคใต้ของเกาะลังกา. ที่นั้พระสังฆมิตตะก็ทูลพระ
 เจ้าแผ่นดินว่า ทรัพย์สินสมบัติอันหาเจ้าของมิได้^๕นั้นจะต้อง
 ตกเป็นของหลวง. ดังนั้น พระเจ้าแผ่นดินจึงทรงยก
 วัคของคณะมหาวิหารนั้นให้แก่พระสังฆมิตตะ. พระ-
 สังฆมิตตะจึงได้สั่งให้รวัดสำคัญ^๕วัดนั้นทันที และให้นำ
 เหาวัสดุต่างๆ ที่มีอยู่ในวัคมหาวิหารนั้นไปสร้างอภย-

คิริวิหาร อันเป็นศูนย์การการเผยแผร์ของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน.

พระราชินีทรงเศร้าสลดพระทัยเป็นอย่างยิ่งเมื่อได้ทรงเห็นพระศาสนาอันมีมาเก่าแก่ดั้งเดิมของลังกา และพระธรรมคำสั่งสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า ต้องมาถูกย้ายทำลายจนหาชิ้นดีไม่ได้โดยน้ำมือของพระที่มาจากอินเดียได้ พระนางจึงสั่งให้คนของพระนางลอบสังหารพระสังฆมิตตะและผู้ร่วมงาน คือ โสณะเสนาบดี เสีย. ด้วยเหตุฉะนั้น โครงการที่จะทำเกาะลังกาให้กลายเป็นมหายานของพระสังฆมิตตะจึงเป็นอันสิ้นสุดลง. แต่ก็ไม่มีหลักฐานอะไรบอกให้รู้ว่า พระสังฆมิตตะรูปนี้ได้แต่งหนังสือเรื่องอะไรไว้บ้าง.

๖. นาคคุตตนาร์ (Nagaguttanar)

นาคคุตตนาร์ เป็นผู้แต่งกวีนิพนธ์ทางพระพุทธศาสนาเรื่องกุนฑลเกสี. เราเห็นว่าเขาเป็นผู้แต่งกวีนิพนธ์เรื่อง

ก็เพราะในอรรถกถาของเรื่องนิลเกสี (ของเซน) ได้ยกเอาโคลงบทหนึ่งมาจากวินิพนธ์เรื่องนี้ และได้บอกกำกับไว้ด้วยว่า “โคลงบทนี้เอามาจากเรื่องของนาคคุตตนาร์.” แต่อนุฎีกาภาษาบาลีชื่อ วิมตฺติวินทนีกล่าวว่า ผู้ประพันธ์เรื่องกุณฑลเกสี ชื่อนาคเสน. แต่ก็จะจะเป็นไปได้ว่า คำว่า นาคเสน นี้ นักเขียนชาวทมิฬเอามาแก้แปลงให้เป็นภาษาทมิฬว่า นาคคุตตนาร์. ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ เกี่ยวกับกวีคนนี้ เราไม่อาจจะค้นหาได้. เนื่องจากเรื่องนิลเกสีแต่งขึ้นในตอนต้น ๆ ของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๐ ฉะนั้น เราก็เห็นจะต้องสันนิษฐานเอาว่าเรื่องกุณฑลเกสีนี้แต่งก่อนหน้าเรื่องนิลเกสี.

๗. พระพุทธทศเดระ

พระพุทธทศเดระ เป็นผู้ที่ชาวพุทธให้ความเคารพนับถืออย่างยิ่งท่านหนึ่งในฐานะเป็นพระอรรถกถาจารย์ผู้มีชื่อเสียง ท่านเป็นชาวทมิฬจากอินเดียนับแต่เคยอยู่ในเมืองสำคัญ ๆ ทางพระพุทธหลายเมือง คือ เมืองกาเวรี-

บัฏฐินัม, เมืองอรุณปุระ, เมืองภูตมังกลัม, เมืองกาญจิ
 และทิมหาวิหารเมืองอนุราชปุระในประเทศลังกาคือ
 อรรถกถาชื่อ มรุตตวลลิตานี ท่านรจนานขึ้นในขณะที่อยู่
 ที่วัดที่สร้างโดยกฤษณทาสเสนาบตี ซึ่งเป็นพุทธศาสนิก
 ในเมืองกาเวรบัฏฐินัม, มรุตตวลลิตานีภาษาบาลีเล่มนี้
 เป็นอรรถกถาของพุทธวงศ์ สุตตันตปิฎก. ท่านได้รับจนา
 คัมภีร์อีกเล่มหนึ่งเกี่ยวกับอภิธรรม ชื่ออภิธรรมาวตาร
 ตามคำอาราธนาของพระเถระชื่อสมติ. ได้รับจนาคัมภีร์
 เกี่ยวกับพระวินัยไว้เล่มหนึ่งชื่อ วินยวินิจจย เป็นภาษา
 บาลี และท่านบอกไว้ในคัมภีร์เล่มนี้ว่า คัมภีร์นี้ได้
 รจนานขึ้นในรัชสมัยของกษัตริย์โจละ พระนามว่า พระ
 เจ้าอัยยุตวิกรม (Acyutavikrama). ในสมัยที่พำนัก
 อยู่ในเมืองอนุราชปุระ ในประเทศลังกานั้น ท่านก็ได้
 รจนาคัมภีร์ขึ้นเล่มหนึ่งชื่อ อุตตรวินิจจย. กาถาภาษา
 บาลีสรรเสริญพระพุทธคุณชื่อ ชินาลังการกาวยะ ก็
 เป็นผลงานทางอักษรศาสตร์ที่ยกย่องอีกเล่มหนึ่งของ
 พระพุทธทศตะ.

ในหนังสือชื่อ ชินาลังการกาวะ ของท่านนั่นเอง ที่
 พระพุทธทศตะไค้พรรณนาถึงมาตุภูมิของท่านคืออาณา
 จักรโจละ, และเมืองต่าง ๆ ของอาณาจักรโจละ คือ
 เมืองกาเวริปัญญันัม, เมืองภูทมังคลัม ไว้ด้วยคาถาอัน
 ไพเราะเพราะพริ้งหลายคาถา. พระพุทธทศตะไค้เป็นพระ
 อรรถกถาจารย์รุ่นเดียวกันกับพระอรรถกถาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่
 คือ พระพุทธโฆสจารย์. พระพุทธโฆสจารย์ก็
 ได้เคยกล่าวสรรเสริญท่านไว้อย่างเพราะพริ้งในหนังสือ
 ของท่านเล่มหนึ่งว่า “เมื่อท่าน (พระพุทธทศตะไค้) ได้ถึงมรณภาพแล้ว
 คนทั้งหลายอย่างเช่นข้าพเจ้าเป็นต้น จึงได้ถูกเรียกว่า เป็นปราชญ์.” ในเรื่อง
 ความก่งแก่เรียน, ความเป็นปราชญ์, และความสามารถ
 ในเชิงอธิบายไขความพุทธพจน์นั้น พระพุทธทศตะไค้
 เถระจะเป็นรองก็แต่เพียงพระพุทธโฆสจารย์เพียงรูปเดียวเท่านั้น.
 พระพุทธทศตะไค้เถระรูปนี้มีชีวิตอยู่ในคริสตกศตวรรษที่ ๕.

๘. พระพุทธมิตตมหาเถระ

พระพุทธมิตตมหาเถระมีชีวิตอยู่ในอินเดียใต้ในคริสต์ศตวรรษที่ ๕ เช่นเดียวกัน. แต่อย่าเข้าใจผิดไปว่าท่านรูปนี้เป็นรูปเดียวกัน กับพระพุทธมิตตะที่เป็นผู้รจนาคำราไวยากรณ์ภาษาทมิฬชื่อ วีรโสลัยัม. พระมหาเถระรูปนี้อาศัยอยู่ในเมืองมยุรปุฏฐันัม (คือเมืองมายวรัม Mayavaram ในปัจจุบัน) แยกคนสำคัญของท่านในขณะที่ท่านอยู่ ณ เมืองนี้ก็คือ พระพุทธโฆสจารย์, คัมภีร์ปปัญจสูทนี อรรถกถาัมชฌิมนิกาย พระพุทธโฆสจารย์ก็รจนาขึ้นตามคำอาราธนาของพระมหาเถระรูปนี้. ในบทสรุปของปปัญจสูทนี พระพุทธโฆสจารย์ได้กล่าวไว้ว่า

“อายาจิโต สุมตินา เถเรน ภาทบุตรา พุทธมิตฺเตน ปุพฺเพ มยุรปุรปุฏฺฐณฺมุหิ สทฺธิ วสนฺเต”

“เมื่อครั้งที่ข้าพเจ้าอยู่ที่เมืองมยุรปุฏฐันัมกับพระพุทธ-

มิตกเถระนั้น ข้าพเจ้าได้รับอาราธนาให้รจนานั่งสื่อ
เล่น."

๙. พระโพธิธรรม

พระโพธิธรรม เป็นเจ้าชายจากราชตระกูลในอินเดียได้.
พระคณาจารย์ฝ่ายมหายานรูปหนึ่งชื่อประภคโคญกตะ ได้
ชักนำท่านให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน
และได้ให้การบรรพชาอุปสมบทท่านเป็นพระภิกษุใน
พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน. ในวัยหนุ่ม พระโพธิ-
ธรรมได้ทำการประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่าย
มหายานอยู่ในอินเดียได้. ต่อมาในบั้นปลายแห่งชนม์ชีพ
ของท่าน พระโพธิธรรมได้เดินทางไปเผยแผ่พระ-
พุทธศาสนาในประเทศจีน. ที่เมืองกวางตุ้ง ท่านได้
เข้าเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิวู่ตี้ (Wu-Ti) แต่ไม่อาจจะ
ทำให้พระองค์ทรงสนพระทัยในพระพุทธศาสนาได้.
จากนั้น ท่านได้เดินทางไปทางภาคเหนือของประเทศ
จีน และ ณ ที่นั้น ท่านก็ได้พบกับพระพุทธศาสนา

นิกายยานะ (จีนเรียกว่า ซาน, ญี่ปุ่นเรียกว่า เซ็น) พระโพธิธรรมได้พำพักอยู่ ณ ภาคเหนือของประเทศจีนนั้นกระทั่งวายชนม์. พระโพธิธรรมเป็นผู้ที่ดำเนินการบูชาพระพุทธเจ้ากัวยามิส และสอนเน้นเรื่องการทำใจให้บริสุทธิ์และเรื่องโพธิญาณ.

๑๐. พระทิกนาคิ

ยวนฉางบันทึกเรื่องราวของพระภิกษุรูปนี้ไว้ในหนังสือเรื่อง “บันทึกประวัติโลกตะวันตก.” พระทิกนาคินั้นเป็นชาวเมืองมั่งคั่ง ซึ่งตั้งอยู่ทางใต้ของเมืองกาญจี. ท่านได้ศึกษาศาสนาเปรียบเทียบและปรัชญา และได้บวชเป็นพระภิกษุในนิกายวัตสีปุตริยะ (วัชชีปุตร), ต่อมาได้เดินทางเดินทางไปทางภาคเหนือของอินเดีย และได้บวชใหม่ในฝ่ายมหายานภายใต้การนำของพระวสุพัณฺธุ. ท่านได้เคยไต่ว่าที่ชนะพวกนอกศาสนาที่มหาวิทยาลัยนาลันทา หลังจากนั้นท่านก็ได้รับความนิยมน

๑. ทิกนาคะ, หินนาคะ, และ หิงนาคะ เป็นพระเถระองค์เดียวกัน.

ยกย่องจากบรรดาพระภิกษุทั้งหลายในมหาวิทยาลัยแห่งนั้น. พระतिकนาคได้เดินทางท่องเที่ยวไปทั่วอินเดียในฐานะที่เป็นนักปรัชญาและนักไต่สวนนามกระเดื่องเพื่อบรรยายธรรมและไต่สวนะ. สุดท้ายท่านได้พำนักอยู่เป็นการถาวรที่เมืองกาญจี. พระतिकนาคเป็นผู้ก่อตั้งพุทธปรัชญานิกายวิญญานวาท. พระธรรมปาละ อธิการบดีของมหาวิทยาลัยนาลันทา ก็เป็นศิษย์คนหนึ่งของพระतिकนาคเถระ. หนังสือภาษาสันสกฤต ๒ เล่ม คือ นยายประเวส (ตรรกวิทยาเบื้องต้น) และ นยายสมุจจัย (สารัตถตรรกวิทยา) ก็เป็นส่วนหนึ่งของผลงานจำนวนมากของพระतिकนาค แต่ไม่มีกล่าวไว้ว่า ท่านได้เขียนหนังสือภาษาทมิฬเรื่องอะไรไว้บ้าง. พระतिकนาคมีชีวิตอยู่ในระหว่างคริสต์ศักราช ๓๔๕-๔๒๕.

๑๑. พระธรรมปาละ อธิการบดีมหาวิทยาลัยนาลันทา พระธรรมปาละรูปนี้ เป็นพระภิกษุฝ่ายมหายาน เป็น

คนละองค์กันกับพระอรรคณาจารย์ ที่ชื่อพระธรรม-
पाल ซึ่งอยู่ ณ ภัทรคีรีวิหาร และเป็นคณาจารย์
ฝ่ายเถรวาท. พระธรรมपालะแห่งมหาวิทยาลัยนาลันทา
รูปนี้ เป็นผู้เชี่ยวชาญลัทธิมหายาน ท่านเป็นราชบุตร
องค์ที่ ๓ ของกษัตริย์ทมิฬที่ปกครองเมืองกาญจิ. พระ
บิดาได้จัดการเพื่อจะให้ท่านได้แต่งงาน แต่ท่านกลับ
ลอบหนีไปหาพระคณาจารย์พระพุทธศาสนาฝ่ายมหา
ยานและได้บวชเป็นพระภิกษุฝ่ายมหายาน. พระธรรม
पालะได้ท่องเที่ยวไปทั่วอินเดียและประเทศใกล้เคียง
เป็นเหตุให้ท่านกลายเป็นพหูสูต มีความรู้เชี่ยวชาญใน
ศิลปะวิชาการต่าง ๆ รอบด้าน.

ในระหว่างการท่องเที่ยวไปบรรยายธรรมในที่ต่าง ๆ นั้น
ท่านได้ไปถึงกรุงโกสัมพี. ชาวพุทธที่เมืองนี้กำลังถูก
กีดกันในการไต่ปัญหาครั้งสำคัญกับฝ่ายศัตรู และกำลัง
เกิดความหวาดกลัวอย่างรุนแรง. พระธรรมपालะซึ่ง
มาช่วยแก้ไขชาวพุทธไว้ได้ทัน ได้แสดงความอัจฉริยะ

ทางวาทีศิลป์และความรอบรู้ทุกด้านให้เป็นที่ยอมรับ
 โดยการทำลายข้อกล่าวหาของกลุ่มผู้ประณามฝ่ายชินนูลงได้
 อย่างหมดสิ้น. ด้วยชัยชนะครั้ง^{๕๕}นี้เอง พระธรรมปาละ
 ก็สามารถทำให้กษัตริย์แห่งโกสัมพี ซึ่งประทับอยู่ ณ
 ที่นั้น^{๕๖}พร้อมด้วยผู้ฟังอีกเป็นจำนวนมากเกิดความเคารพ
 นับถือได้. ชื่อเสียงของท่านจึงแพร่สะพัดไปทั่ว และ
 ได้รับถวายตำแหน่งอธิการบดีแห่งมหาวิทยาลัยนาลันทา
 ซึ่งเป็นตำแหน่งที่สูงงวไวสำหรับปราชญ์ทางพระพุทธ-
 ศาสนาชั้นเยี่ยมเท่านั้น เป็นเครื่องสักการบูชา.

ศิษย์ของพระธรรมปาละรูปหนึ่ง คือ พระศีลภัทร ก็เป็น
 ปราชญ์ที่มีความชำนาญรอบด้านและภายใต้ความ
 อำนาจการของพระศีลภัทรนี้เอง ที่ยวนฉ่างได้รับการ
 ศึกษาภาษาสันสกฤตและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
 ในขณะที่พำนักอยู่ที่มหาวิทยาลัยนาลันทา. เมื่อพระ
 ธรรมปาละมรณภาพไปแล้ว พระศีลภัทรก็ได้ดำรง
 ตำแหน่งอธิการบดีของมหาวิทยาลัยนี้สืบต่อมา.

พระธรรมปาละถึงมรณภาพในขณะที่ยังอยู่ในวัยหนุ่ม คืออายุเพียง ๓๒ ปีเท่านั้นเอง. ได้มีบางคนเกิดความ เข้าใจผิดอย่างมหันต์ โดยพยายามอธิบายว่า พระ ธรรมะ อติกัล ตามที่กล่าวถึงในเรื่องมณีเมขลา นั้น เป็นรูปเดียวกันกับพระธรรมปาละ อธิการบดีมหา- วิทยาลัยนาลันทารูปนี้.

๑๒. พระภักตร์ตฤ ธรรมปาละ

ท่านรูปนี้ คือพระธรรมปาละ ตามที่กล่าวถึงในวรรณ- คติภาษาบาลีว่าเป็นพระอรธกถาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่รูปหนึ่ง. พระธรรมปาละรูปนี้เป็นชาวอินเดียใต้ ได้อาศัยอยู่ใน เมืองทัญจา (Tanj) อันเป็นเมืองที่แม่น้ำคามา- รปารณไหลท่วม. เมืองนี้เป็นเมืองเดียวกันกับเมืองตัน- จอร์ (Tanjore) ของอาณาจักรโจละ. นักปราชญ์ หลายท่านมีความเห็นว่า พระธรรมปาละจารย์รูปนี้ เป็นชาวเมืองทัญจาวัร์ (Tanjavur) ในอาณาจักร ปาณฑยะ. แต่มีหลักฐานปรากฏอยู่ในอรรถกถาชื่อ

เนติปกรณ์อันเป็นผลงานของท่านเองว่า ท่านเคย
อาศัยอยู่ที่ภัทรวินัย ในเมืองนครศรีธรรมราช
ท่านได้เคยเดินทางไปประเทศลังกา และพำนักอยู่ที่
มหาวิหาร เมืองอนูราชปุระ. ในระหว่างเวลาที่พักอยู่
ที่นี่ ท่านได้รจนาอรรถกถาต่าง ๆ คือ อรรถกถาของ
เถร-เถรกถา, อุทาน, อิติวุตตก, เปตวัตถุ, วิมานวัตถุ,
จริยาปฎก, และเนติปกรณ์. อรรถกถาต่าง ๆ ดังกล่าว
มานี้ รวมเรียกว่า ปรมัตถทีปนี นอกจากนี้ท่านยัง
ได้รจนาฎีกาของวิสุทธิมรรคอันเป็นหนังสือเล่มใหญ่อีก
เล่มหนึ่ง เรียกว่า ปรมัตถมัญชุสา. ราวปี ค. ศ. ๗๙๖
ท่านได้อาศัยอยู่ในที่แห่งหนึ่ง ทั้งที่ท่านกล่าวไว้ใน
อรรถกถาชื่อเนติปกรณ์ว่า

“สทุทฺธโม รตนภูจน ปญฺเณ นาคสวห
ธมฺมาโสภณหาราชา – วิหารว สตา มยา.”

“(ข้าพเจ้ารจนาคัมภีร์นี้) ขณะเมื่อข้าพเจ้าพำนักอยู่

ในวิหารที่สร้างโดยพระเจ้าธรรมมาโคทมหาราช ที่เมือง
นาคบฏฐนะ อันเป็นเช่นกับทำอันเป็นที่ขึ้นจากมหา-
สมุทรแห่งพระสัทธรรม.”

หนังสือศาสนวงศ์ได้กล่าวถึงพระธรรมปาละไว้ว่า :-

“พระธรรมปาละจารย์ ผู้รจนาคัมภีร์อรรถกถาจำนวน
มาก มีอรรถกถาของอติวุตตกเป็นต้นได้อาศัยอยู่ ณ
ภักทীরตวิหาร ในทมิฬประเทศ, ฉะนั้น เราจึงอาจลง
สันนิษฐานได้ว่า ท่านเป็นพระภิกษุชาวสิงหล. นอก
จาก^๕ ท่านยังเป็นผู้รจนาทฎีกาของคัมภีร์วิสุทธิมรรค,
อรรถกถาของทีฆนิกาย, มัชฌิมนิกาย, และสังยุตต-
นิกาย อีกด้วย.”

๑๓. พระพุทธนันทิเถระ และพระสารีบุตรเถระ

พระเถระสองรูป^๕นี้ กล่าวกันว่าได้อาศัยอยู่ในเมือง
โพธิมังโก ในประเทศโจละ. เราได้ทราบเรื่องราวของ
ท่านทั้งสองนี้จากหนังสือชื่อ “เปริยปุราณัม” หนังสื

สื่อของฝ่ายศาสนาไศวะ อันเป็นการบันทึกเหตุการณ์
 ของการโต้แย้งกันระหว่างพระภิกษุในพุทธศาสนากับ
 นักบวชของศาสนาไศวะ. ในระหว่างเวลาที่กำลังถก
 คณาจารย์ฝ่ายไศวะชื่อคิริคุณฺฑณสัมพันธาร์ ได้เที่ยวไป
 รอบ ๆ เมืองอันเป็นถิ่นของพุทธศาสนิกชน ชี้อวดไป
 เป็นขบวนพร้อมทั้งกะโณไชโยให้ร้อง และประโคม
 สังข์แตรเป็นการเฉลิมฉลองไปค้ำย. ชาวพุทธในเมือง
 โพรหมังไคได้บอกเขาว่า “ท่านจะมาแห่แหนเฉลิม
 ฉลองกันดังนี้ผ่านเมืองของพวกเราไม่ได้. จงมาโต้แย้ง
 ในเรื่องเกี่ยวกับศาสนากันดีกว่า.” คิริคุณฺฑณสัมพันธาร์
 ได้รับคำท้าทายของชาวพุทธ. ฝ่ายชาวพุทธก็ได้มอบ
 ให้พระพุทธรูปอันเป็นประธาน. สาวกของคิริคุณฺฑณ-
 สัมพันธาร์ ได้แสดงมายากลลึกลับอันกระทำให้
 ฟ้าผ่าลงมาที่พระเถระ พวกชาวพุทธได้พากันคัดค้าน
 การกระทำดังนี้ว่า “อย่าได้มาแสดงมายากลเลย.
 มาโต้แย้งในเรื่องธรรมะกันดีกว่า.”

กล่าวกันว่า ติรุคณฺฑนัมพันธารีเป็นฝ่ายปราชัยต่อ
พระพุทธรันทิเถระ. นอกจากนี้เราก็ก็นพบรายละเอียด
อะไรเกี่ยวกับพระเถระทั้งสองรูปนี้อีก. สำหรับติรุค-
ณฺฑนัมพันธารีนั้น มีชีวิตอยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๗.

๑๔. พระวัชรโพธิ

พระวัชรโพธิ เป็นชาวเมืองโปทัยกันคะ (Podiya-
kanda) ในปาณฑยประเทศ. บิดาเป็นพระอาจารย์
ประจำราชตระกูล. พระวัชรโพธิได้เดินทางไปศึกษา
ณ เมืองนาลันทาซึ่งอยู่ทางภาคเหนือของอินเดีย และ
กลับบ้านเดิมเมื่ออายุได้ ๒๖ ปี. ในขณะนั้น ประเทศ
บ้านเมืองของท่านกำลังประสบความทุกข์ยากเนื่องจาก
ฝนแล้ง พระเจ้านรสิงห์โปรดรมันจึงทรงขอให้ท่าน
ช่วยเหลือ. พระวัชรโพธิสามารถทำให้ฝนตกได้โดย
การประกอบพิธีทางไสยศาสตร์. พระวัชรโพธิเป็นพระ
ภิกษุฝ่ายมหายานนิกายวัชรญาณ ได้เคยไปประเทศ
ลังกาครั้งหนึ่งและพำนักอยู่ที่อภัยคีรีวิหารเป็นเวลา ๖

เดือน. ในระหว่างที่พำนักอยู่ในประเทศลังกานั้น พระวัชรโพธิก็พยายามเผยแพร่พระพุทธศาสนามหาชน แต่ไม่นานนักก็เกิดทางกลับมายังมาตุภูมิของตน. หลังจากทีกลับมาจากลังกาแล้ว พระวัชรโพธิได้เดินทางไปยังประเทศจีน พร้อมกับศิษย์ของท่านชื่ออโมหวัชร และได้ดำเนินงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาอยู่ในประเทศนั้น. พระวัชรโพธิถึงมรณภาพเมื่อปี ค.ศ. ๗๓๐. เพื่อเป็นการสนองเจตนาของพระวัชรโพธิผู้อาจารย์ บรรดาศิษย์ของท่านจึงได้เดินทางกลับไปยังประเทศลังกาและประเทศอินเดียอีกครั้งหนึ่งเพื่อเผยแพร่ลัทธิวัชรญาณ. กล่าวกันว่า พระวัชรโพธิ นั้นเคยได้รับการต้อนรับด้วยความเคารพจากพระเจ้าสีลมณฑแห่งลังกา.

๑๕. พระพุทธมิตรา

นอกจากชื่อของท่านแล้ว ถาตาสรูปในหนังสือไวยากรณ์ภาษาทมิฬ ชื่อ วีรโสลัยัมของท่านเองก็ได้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธมิตรารูปนี้เป็นผู้มีศรัทธาแก่กล้าใน

พระพุทธศาสนา. สมัยก่อนบวช ท่านเป็นผู้ปกครอง
ท้องถิ่นแห่งหนึ่งของจังหวัดหนึ่งในอินเดียได้. หนังสือ
เรื่องวีรโสลีย์ม ของท่านดังกล่าวมานั้นได้ตั้งชื่อตาม
พระนามของพระเจ้าวีระโจละ หรืออีกพระนามหนึ่งว่า
วีระาเชนทร, กษัตริย์แห่งโจละซึ่งเป็นผู้อาราธนาท่าน
ให้แต่งหนังสือเล่มนั้นขึ้น. กษัตริย์พระองค์นครองราชย
ระหว่างปี ค. ศ. ๑๐๖๓-๑๐๗๐. จารึกในยุคนั้น ได้
กล่าวสรรเสริญกษัตริย์พระองค์นี้ไว้อย่างสูงยิ่ง. เพราะ
ฉะนั้น พระพุทธมตฺรจึงขนานนามกษัตริย์องค์นั้นว่า “นัก
ปกครองผู้ยังชาวโลกทั้งมวลให้ประสบสันติ.” พระพุทธ-
มิตฺรและพระเจ้าวีระาเชนทรมีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษ
ที่ ๑๑. พระพุทธมิตฺรรูปนี้เป็นพระภิกษุฝ่ายมหายาน.
ระวังอย่าได้เข้าใจสับสนไปว่าพระพุทธมิตฺรองค์นี้เป็น
องค์เดียวกันกับพระพุทฺธมิตฺตเถระอีกองค์หนึ่ง ซึ่งเป็น
พระเถระฝ่ายเถรวาท และเป็นผู้ที่เคยอยู่ร่วมสำนักกับ
พระพุทฺธโฆสจารย์ ในขณะที่พระพุทฺธโฆสจารย์
รจนารรถกาเรื่องปัญจสุทนี ทั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว

ในตอนต้น. อรรถกถาของกัมภีร์วีรโสลียัม ของพระ
พุทธมิตรนั้น ก็จรรนาไทยศิษย์ของท่านเอง ชื่อ เปรม
เทวนาร์ (Perum devanar) ท่านเองนั้นก็เช่นกัน
ได้เป็นพุทธสาวกผู้อุทิศชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนาไทย
แท้.

๑๖. พระที่บึงกร พุทธปี่ยะเถระ

ชาวลังกาเรียกพระเถระรูปนี้ว่า พระพุทธปี่ยะเถระ
แห่งโจละ หรืออีกชื่อหนึ่งว่า พระที่บึงกรแห่งโจละ.
ท่านเป็นผู้รจนากัมภีร์ไวยากรณ์บาลี ชื่อ รูปสัทธิ
ซึ่งยังใช้กันอยู่ในโรงเรียนฝ่ายพระพุทธศาสนาทุก
ทุกวันนี้. กัมภีร์บาลีไวยากรณ์เล่มนี้เป็นหนังสือที่
แพร่หลายมากเล่มหนึ่ง ซึ่งแต่งในทำนองเดียวกันกับ
บาลีไวยากรณ์ของพระกัจจายณะ. ท่านได้แต่งหนังสือ
ไว้อีกเล่มหนึ่งเป็นคำอธิบายสรุปรวมพระพุทธานุชา เป็น
ภาษาบาลีเรียกว่า บัชชมธุ (รสหวนของสุภาสิท),
หนังสือเล่มนี้นับว่าเป็นอนุสาวรีย์ที่แสดงให้เห็นถึง

ความเป็นนักกวีที่เยี่ยมยอด และควมมีศรัทธาอย่าง
 แรงกล้าในพระพุทธเจ้าของพระเถระรูปนี้. พระที่บึงกร
 ได้ศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาอยู่กับพระอานันททว
 รัตน์ในประเทศลังกา. ต่อมาท่านได้เดินทางกลับไป
 ยังเมืองโจละ และได้เป็นเจ้าอาวาสของวัดพลาทิตยะ.
 ในกาลาสรูปของคัมภีร์รูปสัทธิต พระที่บึงกรได้บอกไว้
 ว่า ท่านเกิดที่เมืองโจละ และได้อยู่ในประเทศลังกา
 ระยะเวลาหนึ่ง. ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในทางวรรณคดีบาลี
 และไวยากรณ์บาลี. ในสมัยที่ท่านท่องเที่ยวอยู่ในลังกา
 นั้น “ท่านเป็นเสมือนธงที่โบกสะบัดอยู่เหนือลังกา.”
 พระที่บึงกรมีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒.

๑๗. พระกัศสปเถระแห่งโจละ

พระกัศสปเถระเป็นผู้เชี่ยวชาญในพระไตรปิฎก และ
 ภาษาบาลี. ผลงานต่าง ๆ ของท่านนั้นก็คือรรถกถา
 อภิธรรมข้อ โมหวิจเฉทนี และอนาคทวงศ์. ใน
 หนังสือเรื่อง ศาสนวงศ์ และหนังสือภาษาบาลีที่แต่ง

โดยชาวพม่า ชื่อคันธวงศ์ มีบอกไว้ว่า พระกัสสป-
เถระรูปนี้เป็นชาวทมิฬเมืองโจละ. ในคานาสาธของ
เรื่อง โมหวิจเจตน์ ท่านเองก็ได้บอกไว้ว่า ท่าน
อาศัยอยู่ ณ วัดนาคะ ในเมืองนาคปุณณัม โจละ
ประเทศ.

๑๘. พระอนรุทธเถระ

พระอนรุทธะรูปนี้มีชีวิตอยู่ในคริสตศตวรรษที่ ๑๐ หรือ
๑๑ และบ้านเกิดของท่านกล่าวกันว่าอยู่ในเมือง กาเวรี-
ปุณณัม. ผลงานอันมีชื่อเสียงโด่งดังของท่านก็คือ
อภิธรรมมคดสังกะ หรือคัมภีร์อภิธรรม, ซึ่งเป็นหนังสือ
แนะนำปรัชญาอภิธรรม ที่ใช้กันมาเป็นเวลากว่า ๘
ศตวรรษแล้ว. แม้ในปัจจุบันนี้ก็ยังเป็นที่นิยมอยู่ใน
ประเทศพม่าและลังกา. อรรถกถาสำหรับอภิธรรมนี้
ได้มีผู้แต่งกันมาแล้วจำนวนหลายคัมภีร์ตลอดเวลา
หลายศตวรรษ. ในปัจจุบันนี้ก็ได้มีผู้แปลเป็นภาษา
ตะวันตกแล้ว. หนังสือที่เกี่ยวกับอภิธรรมอีก ๒ เล่ม

ที่แต่งเป็นคาถาภาษาบาลี คือ ปรมัตถวินิจัย และ
นามรูปปริจเฉท ก็เชื่อกันว่าเป็นผลงานของพระ
อนรุทธเถระ แต่หนังสือ ๒ เล่มดังกล่าวนี้รวมทั้งเรื่อง
อนรุทธสตะกัวยะแต่งโดยพระอนรุทธะจริงหรือไม่นี้
นักปราชญ์หลายท่านยังสงสัยอยู่.

๑๙. พระธรรมกิตติเถระ

พระเถระรูปนี้เป็นชาวโจละ มีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษ
ที่ ๑๓ และเป็นผู้ที่ไต่เถินทางจากอินเดียเข้าไปยังลังกา.
ท่านได้เป็นผู้แต่งภาคแรกของหนังสือเรื่องจุลวงศ์ ซึ่ง
เป็นเรื่องต่อมาจากเรื่องมหาวงศ์ อันเป็นพงศาว-
ดารที่มีชื่อเสียงของลังกา. เรื่องที่ท่านแต่งเพิ่มนั้น
เริ่มแต่รัชสมัยของพระเจ้าสิริเมฆวัน มาจนถึงยุคของ
ท่านเอง. เรื่องธาตุวงศ์ (ประวัติพระเขี้ยวแก้ว)
ก็ว่ากันว่าเป็นผลงานของพระเถระองค์นี้.

พระธรรมรัตนเถระ กล่าวว่า เรื่องราวของพระ

พุทธศาสนาในอินเดียได้นั้น นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว
 นี้ ก็ยังมีหลักฐานต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ที่เราสามารถ
 จะเอามาอ้างได้อีกมากกว่า ได้เคยมีพระภิกษุในพระพุทธ
 ศาสนาและพุทธศาสนิกชนเป็นจำนวนมากกระเจายกัน
 อยู่ในเมืองและหมู่บ้านต่าง ๆ ในอินเดียได้. แต่หนังสือ
 ทางพระพุทธศาสนาภาษาทมิฬที่พวกชาวพุทธเหล่านั้น
 ได้เขียนขึ้นนั้นส่วนมากได้สูญหายไปเสียหมดแล้ว เหลือ
 อยู่เพียง ๒ เล่มเท่านั้น. จากบัญชีรายชื่อของหมู่บ้าน
 น้อยใหญ่, จากรายชื่อของพระภิกษุและพุทธศาสนิกชน
 ที่พอหาได้, และจากโบราณสถานทางพุทธศาสนา
 จำนวนมากที่ยังคงเหลือรอดอยู่ในปัจจุบันดังกล่าวมา
 แล้ว เราก็สามารถลงความเห็นได้ว่า ครึ่งหนึ่งพระ
 พุทธศาสนาได้เคยเจริญรุ่งเรืองอยู่ในอินเดียได้ตั้งแต่
 คริสตศตวรรษที่ ๓ จนถึงคริสตศตวรรษที่ ๑๓.

นอกจากนี้เรายังได้พบเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธรูป
 ศาสนาในอินเดียได้ในสมัยคริสตศตวรรษที่ ๑๔-๑๕

ในประวัติศาสตร์ลังกาอีกด้วย. ในตอนต้น ๆ ของ
 คริสตศตวรรษที่ ๑๔ พระเจ้าบัณฑิตปรกรมพาหุ
 ได้พระภิกษุนักอักษรศาสตร์มาจากอินเดียใต้ มาช่วย
 ในการแปลหนังสือชาดกเป็นภาษาสิงหล. เสนาบดีคน
 หนึ่งของพระเจ้าภูเวกพาหุที่ ๑๔ แห่งกัมโปละ ชื่อ
 เสนธิลังการ ก็ได้ให้สร้างวัดทางพระพุทธศาสนาขึ้น
 วัดหนึ่งที่เมืองกาณจีปุระ นี่เป็นหลักฐานเกี่ยวกับ
 พระพุทธศาสนาในอินเดียใต้ในยุคหลัง ๆ นี้เอง. จาก
 ข้อเท็จจริงเหล่านี้เราก็สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนานี้ยัง
 คงมีอยู่ในอินเดียใต้จนกระทั่งถึงสมัยที่ชาวยุโรปเข้ามาสู่
 อินเดียใต้.

แม้ว่าพระพุทธศาสนาในอินเดียจำต้องพ่ายแพ้แก่
 ศาสนาฮินดู แต่ยุคที่พระพุทธศาสนารุ่งเรืองอยู่ใน
 อินเดียนั้นก็ใช่ว่าชาวมิฬสามารถพูดได้อย่างเต็ม
 ปากภูมิใจว่าได้เป็นผู้ผลิตวรรณคดีพุทธศาสนาที่มีชื่อ
 เสียงทั้งที่เป็นภาษาทมิฬ, ภาษาบาลี และภาษา

สันสกฤตไว้เป็นจำนวนมาก. และเมื่อสมัยแห่งการจึงก
 ชิงแก่นกันในทางศาสนาได้ผ่านพ้นไปแล้ว. เราก็
 จะถือว่ายุคของพระพุทธศาสนาซึ่งได้กล่าวมาแล้ว
 เป็นยุคที่จะเป็นเครื่องผูกพันอันแน่นแฟ้นระหว่างชน
 ชาติที่มีพกับประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งปวง
 ตลอดไป.

ภาพปก ภาพสลักบนแผ่นหิน แสดงรูปพระสถูป
พุทธศิลป์อินเดียใต้สมัยอมรวดี ณ เมืองนาการชน-
โกณฑา หรือ เมืองวิชัยบุรีเก่า ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลาง
พระพุทธศาสนาที่สำคัญ พุทธศตวรรษที่ ๗-๘

๕
นางสาว

1111